

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie

Gabriela Zálešáková

Malá retribuce a trestní nalézací komise v Kroměříži

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Pavel Kreisinger, Ph. D.

Olomouc 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucího práce PhDr. Pavlem Kreisingerem, Ph. D. samostatně a na základě studia citovaných pramenů a literatury.

V Olomouci dne 3. 5. 2024

Gabriela Zálešáková

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala svému vedoucímu bakalářské diplomové práce PhDr. Pavlu Kreisingerovi, Ph. D. za pomoc při samotném výběru tématu práce a také za následné připomínky a cenné rady. Mé velké poděkování dále patří pracovníkům Státního okresního archivu v Kroměříži. Jmenovitě bych chtěla poděkovat paní Olze Maradové a Mgr. Barboře Gerlich, zejména za trpělivost, pomoc a ochotu při výzkumu k této práci. Mé největší poděkování patří mým přátelům a rodině. Ráda bych poděkovala kamarádce a kolegyni Kristýně Dohnalové, za gramatickou korekturu a také za věcné poznatky. Dále bych ráda poděkovala svému příteli a mamince za praktickou a zejména psychickou podporu při psaní této práce. Na závěr bych také ráda poděkovala své babičce, která se o mé studium a práci zajímala nejvíce a která se dopsání této práce bohužel nedožila.

Obsah

Úvod.....	5
Prameny a literatura.....	7
I. Politický okres Kroměříž.....	11
II. Retribuce a proces vzniku retribučních dekretů	13
II.I. Pozadí vzniku retribučních dekretů	13
III. Retribuční dekreta prezidenta republiky	19
III.I. Velký retribuční dekret	19
III.II. Malý retribuční dekret	21
IV. Trestní nalézací komise v Kroměříži.....	25
V. Vybrané trestní nálezy.....	30
V.I. Vilma Breuerová.....	30
V.II. Růžena Cejpková.....	34
V.III. František Drcmánek.....	36
V.IV. Emil Kamenský.....	38
VI. Strana zeleného hákového kříže	41
VI.I. Stručná historie strany	41
VI.II. Obvinění z členství v NSČDRS.....	43
VI.III. Manželé Klesnilovi	47
VII. Porovnání s okresem podobného charakteru.....	49
Závěr.....	52
Summary	55
Seznam zkratk	56
Seznam pramenů a literatury	57

Úvod

Po konci druhé světové války v květnu roku 1945 nastalo v tehdejší světě kromě období radosti z konce násilí a válečné bídy také období, během kterého se jednotlivé země musely vypořádat s následky války a s tím spojeným potrestáním válečných zločinů. Kromě potrestání válečných zločinů na mezinárodní úrovni bylo také nutné postihnout tyto prohřešky v jednotlivých zemích poválečného světa. Československo nebylo výjimkou a éra poválečných soudů, která vešla do dějin pod pojmem období retribuce, se mu také nevyhnula. Jednotlivé prohřešky spáchané za války byly postihovány prostřednictvím tzv. retribučních dekretů. Na retribučních dekretech pracovala československá exilová vláda v Londýně již před koncem války. Prostřednictvím dekretů měly být trestány větší či menší válečné zločiny. Klíčový pro tuto práci bude zejména malý retribuční dekret, na základě kterého, byly trestány zejména menší válečná provinění.

V této práci bude představeno období tzv. malé retribuce v politickém okrese Kroměříž. Předmětem zájmu bude zejména místní trestní nalézací komise (dále jen TNK) a jednotlivé případy, které komise v daném období projednávala. Cílem bude co nejpřesněji rekonstruovat období malé retribuce v okrese Kroměříž prostřednictvím důkladné analýzy všech projednaných případů. V úvodu práce bude zmíněn dosavadní stav bádání v této oblasti a dostupná literatura společně s představením klíčových pramenů. Dále bude více specifikován politický okres Kroměříž, který se svou rozlohou a počtem obcí liší od současného katastrálního uspořádání. Pozornost bude věnována procesu retribuce v Československu a s tím spojeným retribučním dekretům a procesem jejich vzniku. Následně bude již věnován prostor konkrétní TNK v Kroměříži. V rámci kapitoly bude obecně představena tato komise, projednané případy a následně několik vybraných trestních nálezů, kterým bude věnována větší pozornost. V předposlední kapitole bude představena Strana zeleného hákového kříže, která v okrese Kroměříž působila za druhé světové války, a v období malé retribuce bylo členství v této straně velmi často uváděno jako válečný přečin v materiálech TNK. V rámci kapitoly bude představen přesný počet obviněných ze členství ve straně, dále tresty a zda byly u těchto trestních nálezů vynášeny a v závěru navážu na svou seminární práci z dějin 20. století, pokusím se představit nejčastěji se opakující příčiny ke vstupu do Strany zeleného hákového kříže a také alespoň jeden případ, který se díky motivu členství ve straně naprosto vymyká. V závěru práce bude průběh malé retribuce v okrese Kroměříž stručně porovnán s okresem podobného charakteru.

Období velké a malé retribuční je bohužel stále poměrně málo známým tématem, které by si zasloužilo více pozornosti. Na základě porozumění této specifické problematice by bylo možné udělat si lepší představu o československé poválečné společnosti a o náladě, která tehdy v Československu v souvislosti s retribučními procesy panovala. Tato práce si klade za cíl osvětlit období malé retribuční v dalším z okresů tehdejšího Československa a snad také přivést k tomuto tématu více pozornosti.

Prameny a literatura

Základní prameny ke kroměřížské malé retribuci a místní trestní nalézací komisi jsou uloženy ve Státním okresním archivu Kroměříž. Prameny jsou zde uloženy ve *fondu TNK ONV Kroměříž*.¹ Tento fond o rozsahu 33 kartonů obsahuje celkem 827 složek se spisy o jednotlivých případech, které tamní TNK ve spojitosti s tzv. malou retribucí vyšetřovala. Samotný rozsah jednotlivých spisů se liší. V některých případech jsou ve složkách k dispozici pouze dva papíry, které mnohdy neobsahují ani základní informace o případu, jindy jsou spisy natolik obsáhlé že jsou rozděleny v rámci složky do menších úseků. Nedostatek informací může být zapříčiněn tím, že konkrétní složky se spisy mohly být v minulosti předávány různým institucím, což se dělo například v případě revise nebo při postoupení případu k soudu. Spisy pak už pravděpodobně nebyly vráceny v původním rozsahu. Obecně se téměř ve všech spisech nachází protokol s výpovědí obviněného, protokol sepsaný se svědky, protokol o vynesení trestního nálezu, rodný nebo křestní list, protokol s udáním, protokol informující o revisi případu a další. V několika případech se ve spisu nachází i fotografie, nebo například legitimace dokládající členství v některé z nacisticky a fašisticky orientovaných stran.

Samotné téma malé retribuice není zatím příliš podrobně zpracováno. K problematice existuje pouze několik obsáhlejších monografií. Výchozí pro tuto práci budou monografie *Provinění proti národní cti. „Malá retribuce“ a Trestní nalézací komise v Benešově u Prahy*² od Pavla Kmocha a *Národní očista*³ od Benjaminu Frommera. Na základě těchto dvou prací bych ráda zmapovala obecné parametry retribučního soudnictví u nás. Kniha Pavla Kmocha nabízí poměrně detailní přehled o vývoji retribučního soudnictví u nás od Velkého retribučního dekretu k Malému retribučnímu dekretu. Dále se mimo obecných informací o malé retribuci věnuje i konkrétně trestní nalézací komisi v Benešově u Prahy, jak již vyplývá z názvu. V přílohách je možné nalézt tabulku obsahující konkrétní informace o všech případech, které tamní retribuční komise v prvním a druhém retribučním období projednala. Podobně rozvržená je i kniha od Benjaminu Frommera. Retribučnímu soudnictví v Československu se věnuje méně než již zmíněná monografie Pavla Kmocha, ovšem v práci bude použita pro doplnění informací k tomuto období. Kromě retribučních dekretů se například věnuje i méně známému fenoménu

¹ SOkA Kroměříž, fond TNK ONV Kroměříž 1945–1960, inv. č. 580, kartony č. 474–506.

² KMOCH, Pavel: *Provinění proti národní cti. „Malá retribuce“ a Trestní nalézací komise v Benešově u Prahy*. Praha 2015.

³ FROMMER, Benjamin: *Národní očista*. Praha 2010.

tzv. divoké retribuice. Období malé retribuice zde však není postiženo tolik jako v práci Pavla Kmocha.

Další monografií věnující se obecně tématu retribuice je kniha Mečislava Boráka *Spravedlnost podle dekretu s podtitulem Retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*⁴. Podobně jako předchozí dvě knihy i tato obecně popisuje období retribuice a retribuční dekrety. Prostor je věnován také retribuci na Slovensku a následně mimořádnému lidovému soudu v Ostravě.

Velkým přínosem a rozšířením k tématu retribuice a retribučního soudnictví, který je zde nutné zmínit, je edice příspěvků *Spravedlnost, nebo pomsta?*⁵. Poměrně nový přírůstek k tématu vyšel v roce 2022 pod záštitou Technické univerzity v Liberci. Práce je složena z příspěvků postihujících různé aspekty retribuice ať už se jedná o její obecný popis nebo její specifické projevy jako například retribuci v české kinematografii. Edice bude v této práci využita pouze sporadicky, protože zásadní příspěvky od Pavla Kmocha a Benjamina Frommera věnující se obecně parametrům retribuice a retribučního soudnictví vychází svým obsahem z původních monografií.

Jelikož zdaleka nejsem první, kdo si tzv. „malou retribuci“ a konkrétní trestní nalézací komisi vybral jako téma své bakalářské práce, je nutné zmínit i další autory bakalářských a magisterských diplomových prací na toto téma. V posledních letech se díky práci studentů podařilo zpracovat již poměrně velké množství politických okresů a místních trestních nalézacích komisí. Konkrétními zpracovanými okresy jsou Benešov u Prahy⁶, Brno⁷, Broumov⁸, Česká Lípa⁹, Děčín¹⁰, Dvůr Králové nad Labem¹¹, Hranice na Moravě¹², Chrudim¹³,

⁴ BORÁK, Mečislav: *Spravedlnost podle dekretu. Retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Ostrava 1998.

⁵ PAŽOUT, Jaroslav – PORTMANN, Kateřina: *Spravedlnost, nebo pomsta? Potrestání válečných zločinců, kolaborantů a zrádců po 2. světové válce v Československu*. Liberec 2022.

⁶ KMOCH, Pavel: „Malá retribuice“ v českých zemích a Trestní nalézací komise v Benešově u Prahy. Liberec 2011 (publikovaná magisterská diplomová práce).

⁷ JANSÁ, Luděk: Malý retribuční dekret v Brně 1945-1948. Brno 2011 (nepublikovaná magisterská diplomová práce).

⁸ PEŠKOVÁ, Barbora: *Trestní nalézací komise Broumov 1945-1947*. Liberec 2012 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).

⁹ PÁNKOVÁ, Jitka: *Trestní nalézací komise v České Lípě*. Liberec 2017 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).

¹⁰ ČESNOHLÍDKOVÁ, Jaroslava: *Trestní nalézací komise v Děčíně*. Liberec 2020 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).

¹¹ KASAN, Daniel: *Trestní nalézací komise Dvůr Králové nad Labem*. Liberec 2013 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).

¹² VANĚK, Ondřej: *Trestní nalézací komise v Hranicích na Moravě*. Olomouc 2021 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).

¹³ LOUVAROVÁ, Kateřina: „Malá retribuice“ a trestní nalézací komise v Chrudimi. Olomouc 2023 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).

Jablonec na Nisou¹⁴, Krnov¹⁵, Kutná Hora¹⁶, Liberec¹⁷, Litomyšl¹⁸, Nový Bydžov¹⁹, Nové Město na Moravě²⁰, Nová Paka²¹, Nymburk²², Opava-venkov²³, Ostrava²⁴, Pardubice²⁵, Poděbrady²⁶, Šternberk²⁷, Trutnov²⁸, Velké Meziříčí²⁹, Zábřeh³⁰ a Železný Brod³¹.

Na základě výčtu bakalářských a magisterských diplomových prací lze říci, že nejvíce je období tzv. malé retribuice zpracováno v Čechách. Konkrétně ve východních a středních Čechách je díky studentským pracím prozkoumáno již velké množství okresů. Z velké části jsou též zpracovány okresy v oblasti severních Čech. Morava je oproti Čechám zpracována méně a více torzovitě. Nejlépe je na tom oblast severní a severovýchodní Moravy, zde je již část okresů opět díky studentským pracím hlouběji popsána. V oblasti Jižní Moravy je zpracován pouze okres Brno a v oblasti západní Moravy okres Nové Město na Moravě. Část, která však zatím nebyla v rámci období malé retribuice zkoumána téměř vůbec, je oblast východní Moravy. K tomu by měla svým dílem přispět tato práce, jelikož okres Kroměříž se nachází právě na východní Moravě. V rámci navazujícího výzkumu v oblasti východní a

¹⁴ REMSOVÁ, Monika: *Trestní a nalézací komise v Jablonci nad Nisou (1945-1947)*. Liberec 2012 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).

¹⁵ FRANEK, Jan: *Trestní nalézací komise v okrese Krnov v letech 1945-1948*. Hradec Králové 2015 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).

¹⁶ KOTKOVÁ, Charlota: *Trestní nalézací komise v Kutné Hoře*. Liberec 2014 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).

¹⁷ RYBÁŘ, Václav: *Trestní nalézací komise v Liberci v letech 1945-1948*. Liberec 2009 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).

¹⁸ ČERVENÁ, Nikol: *Trestní nalézací komise v Litomyšli*. Hradec Králové 2023. (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).

¹⁹ KOZÁKOVÁ, Veronika: *Trestní nalézací komise v Novém Bydžově (1945-1948)*. Hradec Králové 2015 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).

²⁰ NOVOTNÁ, Marie: *Trestní nalézací komise v Novém Městě na Moravě v letech 1945-1948*. Brno 2018 (nepublikovaná magisterská diplomová práce).

²¹ HORKÁ, Anna: *Trestní nalézací komise Nová Paka 1945-1948*. Hradec Králové 2017 (nepublikovaná magisterská diplomová práce).

²² ČEPIČKOVÁ, Jana: *Trestní nalézací komise Nymburk 1945-1948*. Brno 2010 (nepublikovaná magisterská diplomová práce).

²³ FRANEK, Jan: *Trestní nalézací komise Opava-venkov 1945-1948*. Hradec Králové 2017 (nepublikovaná magisterská diplomová práce).

²⁴ CHROBÁKOVÁ-LNĚNIČKOVÁ, Andrea: „Malý“ retribuční dekret v Ostravě 1945-1948. Brno 2011 (nepublikovaná disertační práce).

²⁵ JONÁŠOVÁ, Veronika: *Trestní nalézací komise Pardubice 1945-1947*. Liberec 2017 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).

²⁶ MIKŠOVSKÁ, Barbora: *Trestní nalézací komise Poděbrady 1945-1947*. Liberec 2011 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).

²⁷ HRUŠKA, Tomáš: *Malá retribuce a Trestní nalézací komise ve Šternberku*. Olomouc 2020 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).

²⁸ ČERVINKOVÁ, Zdeňka: *Trestní nalézací komise v Trutnově 1945-1948*. Liberec 2012 (nepublikovaná magisterská diplomová práce).

²⁹ MÁTLOVÁ, Zuzana: *Trestní nalézací komise ve Velkém Meziříčí 1945-1948*. Hradec Králové 2010 (nepublikovaná magisterská diplomová práce).

³⁰ LUKÁČ, Jan: *Trestní nalézací komise v Zábřehu v letech 1945-1948*. Hradec Králové 2014 (nepublikovaná magisterská diplomová práce).

³¹ REMSOVÁ, Monika: „Provinění proti národní cti“ v jazykově odlišných regionech. „Malá retribuce“ na Jablonecku a Železnobrodsku. Liberec 2015 (nepublikovaná magisterská diplomová práce).

jihovýchodní Moravy se jako další kandidát na zpracování nabízí okres Zlín, sousedící s okresem Kroměříž. Okresu Zlín a zdejšímu období malé retribuce bych se ráda více věnovala ve svém navazujícím magisterském studiu a v potenciální magisterské diplomové práci, jelikož z tohoto okresu pocházím.

I. Politický okres Kroměříž

Na základě reformy veřejné správy z roku 1849 vzniklo v roce 1850 v českých zemích nové uzemní uspořádání rozdělující jednotlivá území na politické a soudní okresy.³² Nově vzniklý politický okres Kroměříž měl ve svém obvodu dva menší soudní okresy Kroměříž a také soudní okres Zdounky. Sousedil s dalšími šesti politickými okresy. Jednalo se o politický okres Přerov na severu, Holešov na východě, Zlín na jihovýchodě, Uherské Hradiště na jihu, Kyjov na jihozápadě a Vyškov na západě.³³ Mezi lety 1942–1945 byly k politickému okresu Kroměříž připojeny také obce soudního okresu Holešov. Po druhé světové válce byl obnoven okres Holešov a obce mu byly navráceny. Okres Kroměříž byl také obnoven ve svých předválečných hranicích. Správa okresů byla nově prováděna prostřednictvím Okresních národních výborů (dále jen ONV). Změna nastala roku 1949, kdy byly zrušeny soudní okresy a soudy nově fungovaly na základě vymezení územněsprávních okresů, a spadaly tedy do kompetence daného ONV. Ve stejném roce byl ONV v Kroměříži připojen ke Gottwaldovskému kraji. Do jeho kompetence příslušelo 79 obcí, mimo jiné i obce ze zrušeného soudního okresu Zdounky.³⁴

Pro tuto práci je důležitá skutečnost, že TNK v Kroměříži měla ve své kompetenci celý politický okres Kroměříž, který zahrnoval dva již zmíněné soudní okresy Kroměříž a Zdounky. Do politického okresu Kroměříž příslušelo k roku 1945 celkem 82 obcí. V soudním okresu Kroměříž šlo o 41 obcí a sice o obce Kroměříž, Bařice, Bělov, Bezměrov, Bílany, Bojanovice, Břest, Drahlov, Hradisko, Hulín, Chrášťany, Chropyně, Jarohněvice, Karolín, Kotojedy, Kvasice, Kyselovice, Lubná, Lutopecny, Měřůvky, Miňůvky, Němčice, Nová Dědina, Plešovec, Popovice, Postoupky, Pravčice, Rataje, Skaštice, Sobělice, Střížovice, Sulimov, Šelešovice, Těšňovice, Trávník, Vážany, Velké Těšany, Vrbka, Záříčí, Zlobice a Žalkovice.³⁵

V soudním okresu Zdounky bylo také 41 obcí, šlo o obce Zdounky, Cetechovice, Cvrčovice, Dětkovice, Divoky, Dřínov, Honětice, Hoštice, Chvalnov, Kostelany, Kunkovice, Lhota, Lhotka, Lísky, Litenčine, Medlov, Milovice, Morkovice, Nětčice, Nítkovice, Pačlavice, Počenice, Pornice, Prasklice, Roštín, Skržice, Slížany, Soběsuky, Strabenice, Střílky, Těšánky,

³² MLEZIVA, Štěpán. Soudní okresy v českých zemích v období 1850–1948. *Muzejní a vlastivědná práce. Časopis společnosti přátel starožitností.* 2007, roč. 45, čís. 3–4, s. 143.

³³ BARTOŠ, Josef a kol.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960.* Ostrava 1978, s. 199.

³⁴ Tamtéž, s. 199–200.

³⁵ Tamtéž, s. 211–248.

Tetětice, Troubky, Uhřice, Újezdsko, Věžky, Vlčí Doly, Zástřizly, Zborovice, Zdislavice a Zlámanka.³⁶

Výše jmenované obce se tedy nachází ve spisech TNK v Kroměříži jako místa bydliště u jednotlivých případů. Ne všechny jsou však ve spisech zastoupeny. Jak již bylo řečeno, důležitou skutečností je, že TNK v Kroměříži musela prošetřit všechny podezřelé v celém politickém okrese Kroměříž, který zahrnoval všech 82 obcí. Jedná se tedy o obrovský počet možných trestních nálezů, které bylo nutné prošetřit. Pravděpodobně z důvodu množství obcí existovaly celkem čtyři TNK v Kroměříži, které zasedaly a vynášely v případech odsuzující nebo osvobozující trestní nálezy (o komisích více v následujících kapitolách).

Od období retribučních procesů prošel okres Kroměříž mnoha změnami. Dnes je součástí Zlínského kraje a ve své kompetenci již zdaleka nemá tolik obcí, kolik měl po konci druhé světové války. Spoustu obcí bychom tak dnes již jako součást okresu Kroměříž hledali marně.

³⁶ Tamtéž, s. 249–278.

II. Retribuce a proces vzniku retribučních dekretů

Otázka trestání válečných zločinů se již v průběhu druhé světové války stala velmi důležitým tématem. Vlády spojeneckých a okupovaných zemí nechtěly opakovat situaci z let po první světové válce, kdy válečné zločiny nebyly téměř nijak právně postiženy.³⁷ Vedoucí představitelé československé exilové vlády věřili, že nepotrestání německého císaře a celého německého národa přímo vedlo k nástupu Hitlera a začátku druhé světové války. Edvard Beneš proto označoval retribuci za jednu z klíčových úloh, kterou bude nutné v poválečné Evropě řešit.³⁸ Aby mohly být válečné zločiny opravdu potrestány a bylo zabráněno fiasku z konce první světové války, musely vlády okupovaných zemí prosazovat společný postup při řešení této situace. Československá exilová vláda se v oblasti poválečné retribuce značně angažovala a již po svém mezinárodním uznání v roce 1941 veřejně prohlásila vlastní postoj k celé situaci a sice, že požene všechny kolaboranty a nacisty ke spravedlnosti. Hned následujícího roku byla v Londýně podepsána tzv. Svatojakubská deklarace, kterou společně s exilovou vládou Československa podepsali zástupci exilových vlád Belgie, Francie, Jugoslávie, Lucemburska, Nizozemska, Norska, Polska a Řecka.³⁹ Vlády tímto krokem dávaly najevo, že v otázce retribuce zastávají jednotný postup při potírání válečných provinění. Podpisem deklarace se zavazovaly k trestání pachatelů bez ohledu na národnost. Roku 1943 se ke Svatojakubské deklaraci připojily i Spojené státy a Velká Británie. Následně byla vytvořena Komise Spojených národů pro válečné zločiny, která měla za úkol soudit a trestat viníky na mezinárodní úrovni. Než však začala komise plnit svůj účel, probíhala již na území Čech a Moravy retribuční řízení.⁴⁰

II.I. Pozadí vzniku retribučních dekretů

Samotný vznik retribučních dekretů, které patřily do souboru dekretů prezidentských, také označovaných jako tzv. „Benešovy Dekrety“, byl poměrně složitý. Po podepsání mnichovské dohody v září roku 1938 a vzniku tzv. druhé republiky prezident Edvard Beneš na svůj post abdikoval. Jako jeho nástupce byl zvolen Emil Hácha, který byl prezidentem

³⁷ Z původních 3000 válečných zločinců postavených před vojenský soud bylo odsouzeno pouze 12 osob. Šest z nich bylo navíc odsouzeno k velmi nízkým trestům. Zbytek předvolaných stihl uprchnout před spravedlností do zahraničí. Viz KMOCH, Pavel: *Provinění proti národní cti. „Malá retribuce“ a Trestní nalézací komise v Benešově u Prahy*. Praha 2015, s. 52–52.

³⁸ FROMMER, Benjamin.: *Národní očista*. Praha 2010, s. 101–102.

³⁹ KMOCH, P.: *Provinění proti národní cti*, s. 53.

⁴⁰ FROMMER, B.: *Národní očista*, s. 102–104.

až do začátku okupace Čech a Moravy dne 15. března 1939, kdy Československo jako legitimní stát přestalo existovat.⁴¹

Velká část československých reprezentantů hned po začátku okupace přešla do exilu, kde se však nehodlali vzdát a rozhodli se vytvořit exilovou vládu Československa, která měla zastupovat všechny její občany. Vznik této vlády byl ovšem poměrně problematický, jelikož Československo v podstatě neexistovalo a exilová vláda musela být nejdříve uznána jako legitimní zástupce stále existujícího, ale okupovaného Československa. Za datum zrodu československé exilové reprezentace se dá považovat 17. listopad 1939, kdy v Paříži vznikl Československý národní výbor, který zastupoval československé občany v zahraničí. V roce 1940 výbor jmenoval Prozatímní státní zřízení Československa – exilovou vládu. V čele této vlády stál prezident Edvard Beneš, předsedou vlády byl po celou dobu její existence Jan Šrámek. Československá exilová vláda byla poprvé prozatímně uznána v červenci roku 1940 zástupci Velké Británie. S tímto prozatímním uznáním se také pojila anulace mnichovské dohody a neplatnost Benešovy abdikace z roku 1938. V létě roku 1941 byla exilová vláda v Londýně spojeneckými velmocemi uznána jako legitimní československá zahraniční vláda.⁴²

Prezident Edvard Beneš začal vydávat dekrety již v roce 1940. Celkem bylo vydáno 143 dekretů, z toho tři se týkaly právě problematiky retribučních procesů. Dekrety v tomto případě a následně i po celou dobu války nahrazovaly zákony, fungovaly jako právní předpisy se zákonnou mocí. Jelikož až do října roku 1945 neexistoval parlament, který by byl za normálních okolností nositelem zákonodárné moci, měl tuto pravomoc ve svých rukou prezident. Ne všechny dekrety prezident vydával sám, jak je občas mylně připomínáno, často na jejich tvorbě spolupracoval s exilovou vládou a jejími členy. Takto tomu bylo i u dekretů retribučních.⁴³ Dekrety byly vydávány i po konci druhé světové války první poválečnou vládou. Od 4. dubna 1945 nebyly dekrety již vydávány v Londýně, ale na osvobozeném území Československa. V poválečném období vyšlo celkem 98 dekretů. Tyto dekrety se zabývaly zejména poválečným právním uspořádáním Československa. Až vznik Prozatímního Národního shromáždění a také vznik parlamentu znamenal konec pro vydávání zákonů prostřednictvím prezidentských dekretů.⁴⁴

Příprava retribučních dekretů, které by postihovaly válečné zločiny na území okupovaného Československa, začala již v průběhu druhé světové války. Vznik první právní

⁴¹ MANDLER, Emanuel: *Benešovy dekrety. Proč vznikly a co jsou*. Praha 2002, s. 16.

⁴² KMOCH, P.: *Provinění proti národní cti*, s. 46–47.

⁴³ Tamtéž, s. 47–48.

⁴⁴ BLAIVE, Muriel – MINK, Georges: *Benešovy dekrety. Budoucnost Evropy a vyrovnávání se s minulostí*. Praha 2003, s. 55.

normy, která by umožňovala souzení a trestání těchto zločinů lze datovat již do listopadu roku 1942.⁴⁵ V oblasti tvorby retribučních zákonů se angažoval ministr spravedlnosti Jaroslav Stráský. Na jeho popud vytvořila Právní rada, zastupující Nejvyšší soud v exilu, nejdříve návrh možné právní normy a v roce 1943 byla následně hotova její finální verze. Stráského ministerstvo spravedlnosti se však rozhodlo vytvořit svůj vlastní návrh této právní normy a žádalo její následné posouzení od Právní rady. Tvorba jednotné právní normy se tedy začala protahovat. Ministerstvo spravedlnosti se vytvořením dokumentu zabývalo až do roku 1944. Následně začala už existující právní normu zdoluhavě zkoumat a posuzovat Státní rada.⁴⁶

Ač se všechny již jmenované části exilové vlády shodovaly na tom, že je nutné viníky a jejich válečné zločiny potrestat, v tom, kterých částí obyvatelstva by se tyto postihy měly týkat panovaly neshody. Na kolektivní vině Němců se téměř všichni shodli, když však přišli na řadu Češi a Slováci, byly názory protichůdné. Ze strany komunistických politiků v londýnském exilu byl například vznesen požadavek, aby se retribuční dekrety výhradně zaměřovaly na potrestání českých a slovenských buržoazních elit a na jejich ekonomickou a politickou kolaboraci. Tyto požadavky však nebyly brány v potaz. Velkou obavu měla většina exilových politiků z rozbití jednoty národa prostřednictvím dekretů a také z nerovnoměrného postižení obyvatelstva. Situaci, která panovala při tvorbě retribučních dekretů, velmi hezky vystihuje část projevu prezidenta Beneše, ve které se vyjadřuje k trestání všech bez ohledu na národnost: „Je pravda, že Čechů bude málo, Slováků o něco více a Němců bude mnoho.“⁴⁷ Z tohoto výroku lze vyvodit, že exilová vláda i sám prezident byli toho názoru, že mezi českým a slovenským obyvatelstvem nebude případů kolaborantství s nacismem mnoho a také, že bude velmi lehké tyto skupiny jedinců snadno identifikovat. Opak je však pravdou.⁴⁸ V následujících letech se parametry retribučního soudnictví kvůli množství válečných prohřešků musely ještě upravovat. Skutečnost, že kolaborantů bylo na území Čech, Moravy a Slezska opravdu mnoho, se dá demonstrovat i na množství bakalářských a magisterských diplomových prací, které byly na tyto témata již napsány a které však svým výzkumem stále nepokryly celé toto území.

Retribuční dekret byl dokončen v létě roku 1944. Jeho vzniku předcházelo dlouhé období sporů a výtek, avšak nakonec stihl být dokončen ještě před koncem druhé světové války. Změny na frontách a celková situace donutily československou exilovou vládu tento dokument co nejrychleji dohotovit. Dekret byl jako platná právní norma vyhlášen v únoru roku 1945 pod

⁴⁵ KMOCH, P.: *Provinění proti národní cti*, s. 54.

⁴⁶ FROMMER, B.: *Národní očista*, s. 103–105.

⁴⁷ Ze „záznam názorů E. Beneše na trestání válečných zločinců“, in Jech, *Dekrety*, dokument 8.1., s.180 viz FROMMER, B.: *Národní očista*, s. 107.

⁴⁸ Tamtéž, s. 105–107.

číslem 6/1945. V souvislosti s vydáním dekretu je nutné zmínit reakci československých komunistů, kteří připravili vlastní verzi retribučního dekretu, který byl zamýšlen jako komunistická alternativa k londýnskému retribučnímu dekretu. Komunistická verze dávala daleko větší volnost soudům v rozhodování o vině či nevině obžalovaných. Dále měl tento dekret trestat finanční podporu nepřítele, ovšem z tohoto trestu měl být vyjmut pracující lid, který měl podle dekretu sloužit okupantům proti své vůli a kvůli zachování života. Návrh komunistického retribučního dekretu byl nakonec po provedení menších úprav vládou přijat. Spolu s ním byl přijat i komunistický poválečný program pro celé území Československa. Stalo se tak dne 5. dubna 1945 v osvobozených Košicích. Přijetím tohoto návrhu se vláda dalším krokem přiblížila k novému režimu.⁴⁹ Mohlo by se zdát, že tímto se celá situace týkající se retribučních dekretů uzavřela. Bohužel tomu tak nebylo a ze strany Slovenské národní rady se exilová vláda dočkala hořké dohry.

Slovenská národní rada (dále jen SRN) byla v důsledku přijetí košického národního programu uznána jako vrcholná odborová organizace na Slovensku. Po exilové vládě požadovala autonomii při řešení vnitřní politiky na Slovensku. Tento požadavek se vztahoval i na samotnou retribuci. SNR nechtěla, aby byla její retribuční politika stejná jako v Čechách na Moravě a ve Slezsku. Přes velmi důrazné protesty ze strany exilových politiků vydala 28. dubna 1945 vlastní návrh retribučního zákona pro území Slovenska. Tento návrh byl ještě téhož roku v květnu vydán jako retribuční nařízení pro slovenská území.⁵⁰ Touhu po větší autonomii a strach z obnovení předválečného uspořádání Československa lze na Slovensku sledovat již v období před vznikem retribučních dekretů. Již citovaný výrok prezidenta Beneše o vině Čechů, Slováků a Němců vyvolal ve slovenských emigrantech strach z možných postihů v rámci retribuce. Mimo jiné se též množství Slováků odmítalo vrátit k meziválečnému a unitárnímu státu a požadovali slovenskou autonomii.⁵¹ Tento postoj se následně bezesporu promítnul do řešení retribuce na Slovensku a také do již zmíněného vydání retribučních předpisů pouze pro slovenská území.

Retribuční dekret byl nakonec schválen dne 4. června roku 1945. Tento dekret zahrnoval ve své územní působnosti pouze české země. Období retribuce a retribuční procesy byly od této chvíle pro Slovensko a české země oddělené. Dekret platný pro území Čech, Moravy a Slezska, který je lépe známý jako velký retribuční dekret⁵² se jen trochu lišil od

⁴⁹ Tamtéž, s. 108–110.

⁵⁰ Tamtéž, s. 112–115.

⁵¹ Tamtéž, s. 106–107.

⁵² Dekret č. 16/1945 Sb., *o potrestání „nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů“*. Viz FROMMER, B.: *Národní očišťa*, s. 116.

původního návrhu exilové vlády. V platnost byl uveden dne 9. července 1945.⁵³ Retribuční norma pro Slovensko s názvem „*nařízení Slovenské národní rady č. 33 Sb. N. SRN ze dne 15. května 1945*“⁵⁴ byla podstatně stručnější než retribuční dekret pro česká území a stejně jako velký retribuční dekret byla i retribuční norma pro Slovensko vyhlášena 9. července 1945. Slovenská retribuce byla oproti české podstatně mírnější, což dokazuje množství odsouzených a potrestaných občanů v Čechách na Moravě a ve Slezsku.⁵⁵

V celém Československu nastává po schválení retribučních dekretů období tzv. první retribuce. Během této doby byli občané právně stíháni a souzeni na základě retribučních dekretů. Po únorovém komunistickém převratu v roce 1948 nastává období tzv. druhé retribuce. Od 2. dubna do 31. prosince 1948 byla provedena revise, u již uzavřených případů, někdy byli ve velmi malém počtu projednány případy nové. Revise případů měla pod svou kontrolou komunistická strana. Dá se předpokládat, že prostřednictvím revisí se snažila odhalit a zlikvidovat potencionální odpůrce jejich režimu. Tyto revise ve své podstatě nic nového nepřinesly a v drtivé většině pouze potvrdily rozhodnutí z období první retribuce.⁵⁶ Po roce 1948 a po skončení revisí druhé retribuce bylo období retribučních procesů u konce.

Poměrně zajímavou, a ještě méně známou, než období samotné retribuce je následná dohra v otázkách stíhání nacistických zločinců začínající v šedesátých letech dvacátého století. Tato dohra se týká zejména přečinů spadajících původně do kompetencí velkého retribučního dekretu jako jsou vraždy, týrání vězňů, zneužívání moci atd. Společně s větším zájmem o události druhé světové války, který vzrůstal zejména v šedesátých letech, vyvstal také zájem o potrestání všech nacistických zločinců, kteří nebyli v období retribuce spravedlivě potrestáni. V Československu byla v reakci na tyto společenské tužby a také na kroky vlád ostatních zemí (zejména Spolkové republiky Německo) zřízena dne 22. ledna 1965 Československá vládní komise pro stíhání nacistických válečných zločinců. Boj proti nepotrestaným, kteří po válce utekli spravedlnosti se tak přesunul na mezinárodní úroveň. V Československu bylo díky činnosti komise v letech 1965–1990 shledán odsuzující trestní nález u pěti občanů, čtyř Němců a jednoho Poláka. Za konec stíhání válečných zločinců na území Československa je považován rok 2013, kdy byl v Budapešti vypátrán velitel policie košického ghetta. Před začátkem soudu však zemřel. Jelikož je většina pachatelů válečných

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ KMOCH, P.: *Provinění proti národní cti*, s. 56.

⁵⁵ Na území Čech a Moravy byl počet odsouzených a potrestaných kolaborantů i přes vysídlování a celkový úbytek obyvatel osmkrát vyšší než na Slovensku. Viz KMOCH, P., s. 56–57.

⁵⁶ KMOCH, P.: *Provinění proti národní cti*, s. 218–219.

zločinů již pravděpodobně po smrti, dá se toto období historie na území někdejšího Československa považovat za uzavřené.⁵⁷

⁵⁷ PAŽOUT, Jaroslav – PORTMANN, Kateřina: *Spravedlnost, nebo pomsta? Potrestání válečných zločinců, kolaborantů a zrádců po 2. světové válce v Československu*. Liberec 2022, s. 150–170.

III. Retribuční dekrety prezidenta republiky

Velký retribuční dekret byl uveden v platnost 9. července 1945. Pravomoci tedy nabyt až dva měsíce po konci druhé světové války. Jeho prostřednictvím mělo být naloženo s válečnými zločinci a jejich prohřešky. Před samotným vyhlášením velkého retribučního dekretu a začátkem období retribučních procesů probíhala na území osvobozeného Československa tzv. divoká retribuční. Během dvouměsíčního období brali občané poválečného Československa spravedlnost do svých rukou místo toho, aby vyčkali právního nařízení trestajícího válečnou kolaboraci. Prostřednictvím narychlo vzniklých domobraneckých skupin byly týrány a zavražděny tisíce lidí.⁵⁸ V této kapitole bych ráda představila státem schválenou podobu retribuční, která začíná právě s velkým retribučním dekretem a která měla být právně ošetřeným protikladem k divoké retribuční.

III.I. Velký retribuční dekret

Dekret prezidenta republiky č. 16/1945 Sb. „o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech“⁵⁹ lépe známý jako velký retribuční dekret vstoupil v platnost jako právní norma upravující retribuční soudnictví na území Čech, Moravy a Slezska. Dekret je nazýván jako velký retribuční dekret kvůli odlišení od dvou dalších trestních právních norem a sice od malého retribučního dekretu a od dekretu o Národním soudu.⁶⁰ Jeho prostřednictvím měly být trestány větší válečné prohřešky.

Velký retribuční dekret byl rozdělen do dvou hlav a 34 paragrafů. Hlava I. specifikovala jednotlivé zločiny, které měly být předmětem jednání u mimořádných lidových soudů. Hlava II. následně upravovala činnost mimořádných lidových soudů. V rámci I. Hlavy velkého retribučního dekretu bylo uvedeno celkem jedenáct zločinů následně rozdělených do čtyř kategorií – zločiny proti státu, zločiny proti osobám, zločiny proti majetku a udavačství. Zločiny proti státu byly charakterizovány v prvních čtyřech paragrafech dekretu. Mezi tyto přečiny spadal úklad o republiku, zrada a nedovolené zpravodajství. Dále se jednalo o podporu okupace a členství v nacistických a fašistických organizacích jako např. SA, SS, NSDAP, Sudentendeutsche Partei atd. Čtvrtý paragraf postihoval československé občany v zahraničí, kteří měli rozvracet a poškozovat zájmy republiky. V paragrafech 5–7 byly postíženy zločiny

⁵⁸ FROMMER, B.: *Národní očista*, s. 60–61.

⁵⁹ BLAIVE, M. – MINK, G.: *Benešovy dekrety*, s. 63.

⁶⁰ Tamtéž, s. 63–65.

proti osobám. Jednalo se o zločiny násilné jako např. ublížení na zdraví, loupež nebo vraždu. V další části dekretu byly charakterizovány zločiny proti majetku. Jako takovéto byly chápány zhárství, loupež a přispění ke konfiskaci cizího majetku. Paragraf číslo jedenáct postihoval udavačství. Tento paragraf nebyl jako jediný součástí původního návrhu londýnského retribučního dekretu. Přidán byl až na poslední chvíli v roce 1945 a lze ho považovat za jedinou právní normu přidanou domácí frontou. Společně s charakteristikou jednotlivých zločinů byly v dekretu zmíněny i tresty. Tresty se pohybovaly od deseti let těžkého žaláře až k trestu smrti, záleželo samozřejmě na provinění a okolnostech.⁶¹ Vyhlášením velkého retribučního dekretu a II. hlavy vznikl systém dvaceti čtyř mimořádných lidových soudů sídlících v jednotlivých krajských městech. Tyto mimořádné lidové soudy měly původně fungovat jen po dobu jednoho roku. V lidových soudech zasedali vždy čtyři laičtí soudci a jeden profesionální soudce s právním vzděláním.⁶² K veřejnosti se, ustanovení velkého retribučního dekretu dostala prostřednictvím tisku. Velký retribuční dekret vyšel v celém svém znění v dobovém tisku například v *Lidové demokracii*⁶³ a *Rudém právu*⁶⁴. V tisku byly dekrety představeny v obou případech hned na titulních stranách. Prostřednictvím tisku se tak znění této velmi důležité právní směrnice dostal k široké veřejnosti.

Společně s velkým retribučním dekretem vyšel také dekret č. 17/1945 Sb. „o Národním soudu“.⁶⁵ V platnost vstoupil dne 9. července 1945 stejně jako jeho již zmíněný sesterský dekret. Jeho prostřednictvím byl v Praze zřízen Národní soud. Tento soud měl za úkol soudit a eventuálně trestat osoby ve vysokém vedoucím postavení, které se v období druhé světové války nechovaly jako řádní občané Československa, nebo v tomto období spáchaly trestný čin. Mezi takto právně stíhané patřili např. členové vlád, funkcionáři v kolaborantských a protistátních organizacích a prorežimní novináři. Instrukce Národního soudu byla právně vázána na velký retribuční dekret, soudilo se tedy na základě již zmíněných paragrafů retribučního dekretu. Dekrety se od sebe lišily pouze v otázce trestů. V případě dekretu o Národním soudu byly sankce zaměřeny zejména na ztrátu společenského vlivu odsouzených, jednalo se o ztrátu volebního práva, zákaz účasti na veřejných shromážděních, zákaz působení

⁶¹ FROMMER, B.: *Národní očista*, s. 118–123.

⁶² Tamtéž, s. 117–119.

⁶³ Lidová demokracie: *Mimořádné lidové soudy* [online]. Praha, 12. 7. 1945, 1(52), 1–2. In: <https://kramerius.fsv.cuni.cz/view/uuid:b4464818-0464-474b-9f9f-96e8465dc0f2?page=uuid:6314536d-025d-11e7-9915-92f789bb8157> [cit. 2024-04-20].

⁶⁴ Rudé právo: *Dekret o lidových soudech* [online]. Praha, 12. 7. 1945, 1 (55), 1–2. In: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:25dfea50-f000-11dc-8e7c-000d606f5dc6?page=uuid:34032020-e939-11dc-87bd-000d606f5dc6> [cit. 2024-04-20].

⁶⁵ KMOCH, P.: *Provinění proti národní cti*, s. 95.

v politických organizacích a přispívání do politických publikací.⁶⁶ S dekretem o Národním soudu se při přípravě retribuční v exilu původně vůbec nepočítalo. O vzniku dekretu rozhodla komunistická strana na svém sjezdu v Moskvě v roce 1945. Pomocí dekretu měly být potrestány zejména osoby s vazbami na prvorepublikový režim. Již z této skutečnosti se dá usoudit, že dekret o Národním soudu měl účel spíše politický než skutečně retribuční. Výběr obžalovaných se také dá považovat za poněkud problematický. Osoby souzené Národním soudem nebyly vybírány nestranně, ale naopak velmi účelně. Komunistická strana se prostřednictvím soudu pokusila zničit své nejsilnější politické odpůrce z válečné a předválečné doby, což se jim v některých případech skutečně povedlo. Soud byl využit pro politické účely, a nelze ho tedy považovat za nestranný a spravedlivý. Z celkem 80 souzených osob bylo 18 odsouzeno k trestu smrti.⁶⁷

III.II. Malý retribuční dekret

Stejně jako s dekretem o Národním soudu se ani s malým retribučním dekretem při přípravě právních norem pro poválečnou retribuční vůbec nepočítalo. Potřeba vzniku dekretu, který by trestal i menší válečná provinění, se ukázala jako nezbytnou až v průběhu samotné retribuční. Tyto tzv. menší prohřešky měl původně trestat velký retribuční dekret (dále jen VRD). Státní rada v exilu chtěla začlenit menší přečiny do právní kompetence retribučního dekretu již před koncem druhé světové války. Nakonec se tak ale nestalo a malí viníci jako by trestu unikli. Potrestání každodenní kolaborace se však ukázalo jako velký problém, který bylo nutné co nejdříve vyřešit. Právní postižení menších viníků vyžadovalo zejména jejich okolí, které se mnohdy rozhodlo vzít spravedlnost do vlastních rukou. Druhým a poměrně stejně závažným se stal problém zadržovaných, kteří byli podezřelí z kolaborace, ale podle směrnic velkého retribučního dekretu neměli být z čeho obviněni, jelikož dekret každodenní kolaboraci právně nepostihoval.⁶⁸ Po postižení méně závažných zločinů každodenní kolaborace volala také KSČ. Návrh na rozšíření velkého retribučního dekretu vydal Klement Gottwald již v září roku 1945. Tímto návrhem požadovali komunisté nejen rozšíření pravomocí retribučního dekretu, ale také zpřísnění trestů, které dekret ukládal. Vláda se tedy touto problematikou začala zabývat. Původně se měl VRD rozšířit o nové právní normy, které by již zmíněné menší prohřešky

⁶⁶ Tamtéž, s. 94–95.

⁶⁷ Tamtéž, s. 94–98.

⁶⁸ KMOCH, P.: *Provinění proti národní cti*, s. 98–100.

postihly. Po zdoluhavých jednáních byla však nakonec dne 24. října 1945 sestavena speciální komise, která měla připravit úplně novou právní normu, postihující již zmíněné malé prohřešky. Komise nakonec vydala dekrety dva, jeden postihující právní přestupky a druhý řešící problematiku osob držených ve vazbě bez řádného obvinění. Jednalo se o dekret č. 137/1945 Sb., „o zajištění osob, které v době revoluční byly považovány za státně nespolehlivé“⁶⁹ a o dekret č. 138/1945 Sb., „o trestání některých provinění proti národní cti“.⁷⁰ Jako tzv. malý retribuční dekret je označován druhý z jmenovaných dekretů a jedná se o klíčovou právní normu pro tuto práci. Oba dekrety byly dokončeny a také vydány hned tři dny po sestavení speciální komise dne 27. 10. 1945. V platnost vstoupili o měsíc později.⁷¹ Na rozdíl od velkého retribučního dekretu, jehož příprava trvala přes tři roky, byl malý retribuční dekret dokončen v podstatě přes noc. Tomu také odpovídala jeho stručnost. Obsahoval jen čtyři paragrafy, které byly samy o sobě velmi strohé. Dekret měl dle svého znění trestat ty občany „kteří v době zvýšeného ohrožení republiky nepřístojným chováním, urážejícím národní cítění českého nebo slovenského lidu, vzbudili veřejné pohoršení...“.⁷² Již z této téměř nic neříkající věty lze usoudit, že dekret sám o sobě příliš nespécifikoval konkrétní přečiny, za které měli být potenciální zločinci trestáni. Jediné, co dekret definoval bez větší nutnosti upřesnění, byly tresty. Ty v tomto případě neměly překročit jeden rok vězení nebo pokutu jeden milion korun československých. Obviněný mohl být také veřejně pokárán. Mimo jiné bylo možné kombinovat již zmíněné tresty nebo použít všech tří najednou. Krom trestů však dekret nebyl příliš směrodatný a aby bylo zabráněno případným zmatkům a nedorozuměním, bylo nutné ho více upřesnit. Z tohoto důvodu byly den před jeho uvedením v platnost vydány směrnice s pravidly pro trestání zločinů proti národní cti.⁷³

„Směrnice ministra vnitra ze dne 26. listopadu 1945 ku provedení dekretu prezidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti“⁷⁴ měly lépe charakterizovat a upřesnit, jakým způsobem mají být podezřelí ze zločinů proti národní cti vyšetřováni na základě shromážděných udání a následně souzeni. Směrnice také specifikovaly již zmíněné období zvýšeného ohrožení republiky na dobu od 21. května 1938 do 31. prosince 1946. Menší přečiny spáchané v tomto období měly být prostřednictvím dekretu a jeho směrnic trestány.⁷⁵ Směrnice uváděly celkem devět zločinů, za které mohl být podezřelý potrestán.

⁶⁹ Tamtéž, s. 100.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² Část prvního odstavce Malého retribučního dekretu. Viz. FROMMER, B.: *Národní očista*, s. 473.

⁷³ Tamtéž, s. 257.

⁷⁴ KMOCH, P.: *Provinění proti národní cti*, s. 106.

⁷⁵ Tamtéž, s. 106–107.

Jednalo se např. o přihlášení se k německé nebo maďarské národnosti, podpora nacismu, fašismu a antisemitismu, styk s Němci a Maďary nebo také týrání Čechů a Slováků v zájmu okupantů. Pro tuto práci nejdůležitějším ustanovením směrnic ministerstva vnitra bylo ustanovení o vzniku trestních nalézacích komisí. Trestní nalézací komise byly zřizovány při místních národních výborech. Komise se nejdříve skládala ze čtyř členů, kdy každý měl zastupovat jednu z českých politických stran. Směrnice dále uváděly, že alespoň jeden ze těchto čtyř členů měl mít právnické vzdělání, toto nařízení se však v praxi příliš nedodržovalo. Jakožto nezávislé se TNK nemusely zodpovídat soudci ani jinému právnímu orgánu, měly proto ve svých rukou poměrně velkou moc.⁷⁶ Hlavní úlohou TNK bylo prošetřit možná udání, která se k nim dostávala od bezpečnostních komisí. Bezpečnostní komise (dále jen BP) nejdříve vyhodnotila závažnost činu, sice podle jakého dekretu lze čin soudit, nebo zda se nejedná o čin kriminální povahy a následně byly takovéto přestupky předány danému orgánu k přezkoumání. Pokud BP vyhodnotila čin jako trestný podle malého retribučního dekretu, byl celý případ předložen příslušné TNK. Vyšetřování podezřelého probíhalo tzv. na svobodě. Bez řádného obvinění nebylo možné občany posílat do vazby. Rozhodování TNK v jednotlivých případech probíhalo za zavřenými dveřmi. Prostřednictvím hlasování bylo rozhodnuto o osudu obviněného, v případě rovnosti hlasů, tedy 2 na 2 měl poslední slovo předseda komise. Pokud TNK rozhodla o zastavení řízení, musela o tomto usnesení obeznámit obviněného. V opačné případě měl obviněný 8 dnů na podání odvolání vůči rozhodnutí, v pohraničí byla lhůta pouhé tři dny. Následný odvolávací proces by se v porovnání s dnešní praxí dal označit za poměrně problematický. Obžalovanému ani jeho právnímu zástupci nebylo v případě odvolání dovoleno nahlédnout do spisů, dokonce ani do jejich výpisů. Faktem ovšem je, že v odvolacím řízení nedocházelo ke zpřísnování trestů, možné bylo pouze snížení nebo zrušení trestu. Tresty se zde odvíjely od ustanovení malého retribučního dekretu viz výše.

Podoba směrnic ani samotného malého retribučního dekretu (dále jen MRD) z listopadu 1945 nebyla finální. Směrnice se dočkaly v následujícím roce hned tří dodatků. Důležité je zmínit druhý dodatek, který navyšoval počet členů TNK ze čtyř na pět. Pětičlenná komise měla snadněji rozhodovat o rozsudcích při hlasování. MRD prošel dvěma novelizacemi. Byly vydány dva zákony, které měnily určitá ustanovení MRD. Novelty měly zajistit, aby v případě aplikování MRD nebyla přípustěna promlčecí doba u dosud nezahájených trestních řízení a zároveň měly prodlužovat časové období nutné k řádnému vykonání retribučního řízení.⁷⁷

⁷⁶ FROMMER, B.: *Národní očista*, s. 257–259.

⁷⁷ KMOCH, P.: *Provinění proti národní cti*, s. 119, 152–170.

Délka účinnosti MDR byla díky jednomu z novelizačních zákonů vázána na délku účinnosti VRD. Zákon č. 246/1945 Sb. ze dne 19. prosince 1946 stanovil konec účinnosti obou dekretů na 4. květen 1947. Všechna trestní řízení, která nebyla do tohoto data uzavřena, následně zamířila k projednání na místní okresní soud. Zde byly případy dále posuzovány. Za zmínku též stojí nařízení, díky kterému nebyly tresty stanové MRD zapisovány do rejstříku trestů.⁷⁸

Poslední kapitolou retribučních procesů bylo období druhé retribuice, kdy došlo k obnovení TNK a zřízení revisních komisí (dále jen RK), které měly zpětně přezkoumat případy z období první retribuice. V roce 1948 byly proto zřízeny nové TNK pouze se třemi členy. Takto vzniklá TNK mohla otevírat případy pouze po předchozím přezkoumání RK. Ve své kompetenci však měla všechny případy uzavřené v průběhu první retribuice a také případy, které byly předány soudům, ale nebyly pravomocně skončené před 2. dubnem 1948. V tento den vstoupil v platnost zákon o zřízení revisních komisí. Pokud se ve znovu zkoumaných případech objevily nové informace a důkazy o vinně, mohla komise obviněného předvolat k výslechu a podle směrnic MRD udělit trest. Zde se většinou jednalo o zvýšení již stávajícího trestu, který se však do celé délky započítával. Odvolání proti novému odsuzujícímu trestnímu nálezu bylo možné do tří dnů podat v písemné podobě u místního národního výboru. O odvolání pak rozhodoval zemský národní výbor a od začátku roku 1949, kdy zemské národní výbory přestaly existovat, rozhodovaly o možnosti odvolání odvolací komise.⁷⁹

⁷⁸ BORÁK, Mečislav: *Spravedlnost podle dekretu. Retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Ostrava 1998, s. 33.

⁷⁹ KMOCH, P.: *Provinění proti národní cti*, s. 178–180.

IV. Trestní nalézací komise v Kroměříži

Trestní nalézací komise v Kroměříži prošetřovala a následně vyhodnocovala případy během období tzv. první retribuice. Kdy přesně začala TNK v Kroměříži svou činnost není bohužel ze spisů jasné. V rámci fondu ONV TNK v Kroměříži chybí základní informace o fungování komise, včetně již zmíněného data zahájení činnosti. Mimo jiné chybí také více informací o osobách zasedajících v komisi a o jejich politické příslušnosti. Informace v této kapitole jsou proto převážně výstupem z analýzy všech případů TNK v Kroměříži, ve kterých se určité dílčí informace podařilo dohledat.

TNK v Kroměříži začala první případy řešit v druhé polovině roku 1946 (jak již bylo řečeno přesný datum není znám). Jelikož měla na starost celý politický okres Kroměříž s poměrně velkým množstvím obyvatel, zasedaly v rámci první retribuice celkem čtyři trestní komise. Na základě případů, které jednotlivé komise posuzovaly a jejich datace se dá říci, že komise zasedaly paralelně. První trestní nalézací komise byla složena ze čtyř členů. Předsedou byl ve většině případů Dr. Cibulec a členy František Němeček, Josef Vojtek a Ladislav Kavka.⁸⁰ U předsedy bohužel není známo křestní jméno. I. TNK zasedala v různých obměnách. Měnili se jak jednotliví členové komise, tak i předseda. U množství případů bylo složení I. TNK následující: předseda Josef Voříšek a členové František Němeček, Bohumil Sukop a Josef Vojtek.⁸¹ I. TNK také zasedala i v tomto složení: předseda Ignác Miklica a členové František Němeček, Bohumil Sukop a Josef Vojtek.⁸² I. TNK se oproti zbylým třem komisím obměňovala u jednotlivých případů nejvíce, ovšem nejčastěji zasedala v prvním popsaném složení. Více se o členech I. TNK bohužel ze spisů zjistit nepodařilo. Není jasné, za jakou politickou stranu byli členové zvoleni, ani kdy tak bylo učiněno. Tyto informace chybí i u zbylých TNK. Na základě počtu členů se však dá určit, dokdy mohla I. TNK zasedat, neboť měla po celou dobu (respektive u všech projednávaných případů) pouze čtyři členy. Lze říci, že pravděpodobně zasedala pouze do 28. listopadu 1946, kdy byly prostřednictvím normy MRD počty komisí zvýšeny na pět. Jelikož však u části případů chybí informace o čísle komise jedná pouze o předpoklad.

⁸⁰ SOKA Kroměříž, fond TNK ONV Kroměříž 1945–1960, inv. č. 580, karton č. 480, spis č. 181 Jan Hanák, protokol o rozhodnutí TNK ze dne 31. 5. 1946.

⁸¹ SOKA Kroměříž, fond TNK ONV Kroměříž 1945–1960, inv. č. 580, karton č. 480, spis č. 196 Elza Horáčková, protokol o rozhodnutí TNK ze dne 14. 10. 1946.

⁸² SOKA Kroměříž, fond TNK ONV Kroměříž 1945–1960, inv. č. 580, karton č. 488, spis č. 406 Jindřich Mazánek, protokol o rozhodnutí TNK ze dne 14. 11. 1946.

II. TNK začala zasedat též v roce 1946. Nejdříve se skládala ze čtyř členů a sice předsedy Ladislava Kavky a členů komise Josefa Bábka, Františka Ševčíka a Vojtěcha Březiny. Na rozdíl od I. TNK se členové u jednotlivých případů téměř neměnili. Podobnost s I. TNK je však přímo u předsedy II. TNK, který přechodně zasedal jako člen I. TNK. Zda tomu tak bylo kvůli nedostatku kompetentních osob, či šlo o politickou příslušnost Ladislava Kavky, bohužel není možné říci. Stejně jako u I. TNK i zde chybí informace o politické příslušnosti členů komise. Komise se následně po listopadu roku 1946 podle směrnic upravující činnost TNK (viz. výše) rozrostla o dalšího člena, pana Fritze, zde bohužel není známo křestní jméno.

III. TNK se skládala původně ze čtyř členů – předsedy Dr. Karla Závodného a členů Jana Vraje, Karla Loučky a Petra Bočka.⁸³ Začátkem roku 1947 se komise ve spisech k jednotlivým případům objevuje již v pětičlenném složení. Rozrostla se tedy o dalšího člena, kterým byl Richard Slenařík.⁸⁴ V popsáném pětičlenném složení zasedala téměř u většiny případů. Na rozdíl od ostatních již popsanych TNK se její složení neměnilo. Kdy začala III. TNK zasedat a rozhodovat ve věci jednotlivých trestních nálezů není bohužel ze spisů jasné. Opět se dá předpokládat, že díky původnímu čtyřčlennému složení zasedala již před listopadem roku 1946.

IV. TNK byla poslední komisí zasedající u ONV v Kroměříži. Skládala se z pěti členů – předsedy Tomše Vyskočila a členů prof. Václava Černého, Jana Španihola, Stanislava Šamánka a Bohuslava Harase.⁸⁵ Jelikož se v případě IV. TNK dají dohledat případy, které komise řešila v druhé polovině roku 1946, dá se předpokládat, že jako všechny ostatní komise též nejdříve zasedala pouze ve čtyřčlenném složení. Bohužel k IV. TNK se ve spisech nachází nejméně informací, a není proto možné tuto domněnku s jistotou vyvrátit či potvrdit.

Během svého působení prošetřily všechny čtyři popsané komise celkem 827 případů. Z těchto 827 případů bylo 128 odsuzujících, 9 případů bylo postoupeno jinému orgánu a dva případy byly promlčeny. U 7 případů nedošlo ke konečnému rozhodnutí, jelikož dotyční zemřeli a v 16 případech byli před vynesením rozhodnutí TNK odsunuti.

⁸³ SOkA Kroměříž, fond TNK ONV Kroměříž 1945–1960, inv. č. 580, karton č. 474, spis č. 5 Jaroslav Antal, protokol o rozhodnutí TNK ze dne 10. 6. 1946.

⁸⁴ SOkA Kroměříž, fond TNK ONV Kroměříž 1945–1960, inv. č. 580, karton č. 481, spis č. 229 František Hýsek, protokol o rozhodnutí TNK ze dne 9. 1. 1947.

⁸⁵ SOkA Kroměříž, fond TNK ONV Kroměříž 1945–1960, inv. č. 580, karton č. 474, spis č. 1 Adam Alois, protokol o rozhodnutí TNK ze dne 31. 3. 1947.

	Celkový počet případů: 827	
	Počet případů	Vyjádření v procentech
zastaveno	665	80,4 %
odsouzeno	128	15,5 %
postoupeno dál	9	1,1 %
promlčeno	2	0,2 %
odsunuti	16	1,9 %
zemřeli	7	0,8 %

Tabulka č.1: Případy projednané TNK v Kroměříži v prvním retribučním období

V již zmíněných 128 odsuzujících nálezech padlo celkem 139 trestů. Počet trestů je oproti samotnému počtu případů vyšší, jelikož v rámci jednoho případu byly často vedeny dvě a více osob a trest byl následně určen každé z nich zvlášť. U 15 případů bohužel není znám konkrétní trest. U ostatních odsuzujících trestních nálezů však konkrétní tresty uvedeny jsou. V souladu s MRD byly využity všechny varianty trestů ve všech možných kombinacích. Nejvíce využitým bylo veřejné pokárání, které komise stanovily jako způsob potrestání u 28 případů. Druhým nejvíce využitým bylo vězení společně s veřejným pokáráním u 25 případů a vězení společně s pokutou u 22 případů. Již méně využitými tresty pak byla pokuta v kombinaci s veřejným pokáráním u 16 případů, vězení u 15 případů a pokuta u 11 případů. Nejméně využitá byla kombinace všech tří dostupných trestů.⁸⁶

	Celkový počet odsuzujících trestních nálezů: 139	
	Počet případů	Vyjádření v procentech
vězení	15	10,8 %
pokuta	11	7,9 %
veřejné pokárání	28	20,1 %
vězení + pokuta	22	15,8 %
vězení + veřejné pokárání	25	18,0 %
pokuta + veřejné pokárání	16	11,5 %
kombinace vše tří trestů	7	5,0 %
trest neznámý	15	10,8 %

Tabulka č. 2: počty trestů udělených TNK v prvním retribučním období

⁸⁶ Z analýzy spisů ONV TNK.

Velká část obviněných se proti rozhodnutí TNK následně odvolala. Ač není jasné, kolik obviněných takto přesně učinilo, dá se s přesností říci, u kolika bylo odvolání vyhověno. U devíti obviněných bylo v odvolávacím řízení rozhodnuto o zrušení trestu a následném osvobození. U dvou pak byly původní tresty výrazně sníženy. Díky amnestii vyhlášené dne 19.6. 1948 bylo u 25 případů odvolací řízení označeno za bezpředmětné.⁸⁷ Není však zcela jasné, zda všech 25 případů bylo v odvolacím řízení. Jasné ovšem je, že z celkového počtu 138 trestů nebylo 36 vůbec vykonáno a dva byly sníženy.⁸⁸

	Celkový počet odsuzujících trestních nálezů: 139	
	Počet případů	Vyjádření v procentech
osvobození	11	8,0 %
amnestie	25	18,1 %
snížení trestu	2	1,4 %

Tabulka č. 3: nevykonané tresty TNK v Kroměříži

Po ukončení činnosti všech čtyř TNK v Kroměříži dne 4. května 1947 skončilo také období první retribuice. Období druhé retribuice na sebe však nenechalo dlouho čekat. Na základě politických změn roku 1948 došlo k obnovení retribučních procesů a zřízení revisních komisí. Komise se skládaly již pouze ze tří členů, všech politicky příslušných ke komunistické straně. Revisní komise měly být zřizovány od 12. dubna 1948 (více viz. výše).⁸⁹ Jelikož se k revisní komisi zasedající u ONV v Kroměříži stejně jako k TNK ve fondu nenachází více informací i zde bude vycházeno primárně z analýzy spisů ONV TNK. Na základě této analýzy se dá předpokládat, že revisní komise zasedaly v Kroměříži celkem tři. Zasedaly ve složení předseda Dr. Gromes a členové František Olšovský a Karel Loučka.⁹⁰ Dále ve složení s předsedou Dr. Pátkem a členy Bohuslavem Hrabálkem a Josefem Horákem⁹¹ a na závěr ve složení s předsedkyní Věrou Bačovou a členy Tomášem Vyskočilem a třetím členem, jehož

⁸⁷ Všeobecnou amnestii v občanském trestním a vojenském soudnictví vyhlásil nový prezident Klement Gottwald těsně po uvedení do úřadu prezidenta v roce 1948. Amnestie, vyhlášená dne 19. 6. 1948 byla první vyhlášenou prezidentskou amnestií v tehdejší Československu. Průběh celého procesu mělo ve své kompetenci Ministerstvo spravedlnosti. Amnestováno bylo, stejně jako v případě Růženy Cejpkové, velké množství zločinů proti národní cti. Viz: SLABOTÍNSKÝ, Radek: *Amnestie prezidenta republiky a institut milosti v letech 1948-1957. Historický exkurz*. In: Sborník Archivu bezpečnostních složek. Praha 2019, s. 64–65.

⁸⁸ Z analýzy spisů ONV TNK.

⁸⁹ KMOCH, P.: *Provinění proti národní cti*, s. 178–180.

⁹⁰ SOKA Kroměříž, fond TNK ONV Kroměříž 1945–1960, inv. č. 580, karton č. 480, spis č. 173 Marie Hanusová, protokol o provedení revise případu.

⁹¹ SOKA Kroměříž, fond TNK ONV Kroměříž 1945–1960, inv. č. 580, karton č. 480, spis č. 178 Oldřich Hambálek, protokol o provedení revise případu.

jméno není z dochovaných dokumentů známo.⁹² Komise však nejsou v tomto případě číselně označené, jak tomu bylo u předchozích TNK. Revisní komise provedly revisi u téměř všech z původních 827 případů prošetřovaných TNK v prvním retribučním období. Protokol o provedení revise není pouze u šesti spisů. U 122 případů komise rozhodly o zahájení revisního řízení a znovuotevření případu. Jak tato revisní řízení nakonec skončila, již není ze spisů bohužel jasné. U dvou případů bylo zahájení revisního řízení posunuto na neurčito. Ve valné většině bylo řízení po čase zastaveno a bylo potvrzeno rozhodnutí TNK z prvního retribučního období. Jelikož se detailnější informace o revisním řízení nenachází u všech 122 případů, nebude zde kvůli možné nepřesnosti uváděno více konkrétních statistických údajů.

	Celkový počet případů: 827	
	Počet případů	Vyjádření v procentech
revisní řízení nezahájeno	627	84,3 %
revisní řízení zahájeno	122	14,8 %
informace o revisním řízení chybí	6	0,7 %
na neurčito	2	0,2 %

Tabulka č. 4: Činnost revisních komisí v druhém retribučním období.

⁹² SOKA Kroměříž, fond TNK ONV Kroměříž 1945–1960, inv. č. 580, karton č. 480, spis č. 182 Ferdinand a Růžena Haniga, protokol o provedení revise případu.

V. Vybrané trestní nálezy

V této kapitole bych ráda představila několik vybraných případů, které TNK v Kroměříži v rámci malé retribuice projednávala. Pro potřeby práce jsem pro konkrétnější popis vybrala dva odsuzující a dva osvobozující trestní nálezy. Krom zastoupení jak odsuzujících, tak i osvobozujících nálezů byly případy vybírány na základě jejich odlišnosti. Všechny čtyři případy jsou ať už svým obviněním, jednáním obžalovaného, charakterem výsledků nebo samotným rozsudkem odlišné od všech ostatních. Klíčem k výběru tedy byla zejména odlišnost případů, na které bych ráda demonstrovala pestrost případů projednávaných TNK v Kroměříži.

V.I. Vilma Breuerová

Vilma Breuerová se narodila 13. března 1874 v Gelnici na Slovensku. Jejími rodiči byli Paul a Rosina Breuerovi, oba německé národnosti.⁹³ Ač se Vilma narodila v Evropě, velkou část svého života strávila ve Spojených státech amerických, kde pracovala jako zdravotní sestra.⁹⁴ Podle pozdějších informací ze státního departementu ve Washingtonu měla Breuerová během svého pobytu v Americe žít ve městě Newark v New Jersey. Dne 22. září 1922 se v New Jersey vdala, za koho a co se s jejím manželem stalo, není zřejmé. Dne 14. dubna 1924 následně získala americké státní občanství.⁹⁵ Více o jejím životě není ve spisech napsáno, jak a kdy například odešla do Ameriky, není jasné. V roce 1932 se Vilma Breuerová jako svobodná a bezdětná přestěhovala zpět do Československa konkrétně do Kroměříže za svou sestrou Emou Večeřovou rozenou Breuerovou. Zde bydlela společně se sestrou a švagrem v činžovním domě, který byl ve vlastnictví jejího švagra, na ulici Hulínská 1805/2. V tomto domě bydlela až do svého zatčení dne 8. 5. 1945.⁹⁶

Trestní stíhání, které nakonec vyústilo v několikanásobné zatčení Vilmy Breuerové, začalo kvůli její říšskoněmecké národnosti. Společně s ostatními kolaboranty byla vedena v seznamech Čechů, kteří si o říšskoněmecké občanství v době zvýšeného ohrožení republiky zažádali. Na základě důkladnějšího zkoumání jejího chování během okupace vyšetřovací komisí (dále jen VK) ONV, byly zjištěny další skutky, které byly charakterizovány jakožto zločiny proti národní cti. Kromě říšskoněmeckého občanství Vilma Breuerová využívala také

⁹³ SOKA Kroměříž, fond TNK ONV Kroměříž 1945–1960, inv. č. 580, karton č. 475, spis č. 41 Breuerová Vilma, ohlašovací lístek cizince ze dne 29. 9. 1939.

⁹⁴ Tamtéž, dopis z amerického konsulátu v Praze ze dne 14. 2. 1946.

⁹⁵ Tamtéž, Certificate of Naturalisation, Departement Clerk US District Court, New Jersey, ze dne 14. 4. 1924.

⁹⁶ Tamtéž, protokol vyšetřující komise ONV ve věci Breuerová Vilma ze dne 4. 4. 1946.

výhod, které z německého občanství plynuly. V době okupace pobírala zvláštní německé stravovací lístky, byla členkou NSDAP a vyjadřovala se hanlivě o všem českém. Na základě protokolu VK měla také podporovat vyhlášení války Rusku a pro německé vojáky vyráběla vlněné ponožky, aby tak podpořila německé vítězství a také při každém německém válečném úspěchu vyvěšovala za okna svého bytu říšskoněmecké praporky.⁹⁷ Ve svém vlastnictví měla mimo jiné album Hitlerových spolupracovníků a její sestra vlastnila osobní poděkování od Hitlera za cenné dary.⁹⁸ Breuerová měla také po celou dobu války i po jejím konci špatné vztahy s obyvateli domu, ve kterém v Kroměříži bydlela. Dům, který jak již bylo řečeno, patřil jejímu švagrovi, obýval společně s Breuerovou, její sestrou a švagrem také Antonín Lemberk, cukrář v Kroměříži. Bydlel v pokojích oddělených od zbytku obyvatel domu. Breuerová trpěla po celou dobu války představou, že je od nájemníků v domě okrádána a tuto svou představu stavěla na skutečnosti, že nájemníci byli téměř všichni Češi, kteří odmítli přejít k Němcům jako tomu bylo u Lemberka. Po Antonínu Lemberkovi se do domu začátkem září 1940 nastěhoval nevlastní bratr švagra Vilmy Breuerové, vrchní strážmistr Karel Vávra s rodinou, který obýval stejné místnosti jako již jmenovaný předchozí nájemník. Jako Čech byl u Breuerové opět v nemilosti a po celou dobu války byl společně s rodinou z její strany omezován a neustále obviňován z údajných krádeží majetku.⁹⁹

Po konci druhé světové války a osvobození Kroměříže byla Vilma Breuerová společně se sestrou Emou Večeřovou dne 8. května zatčena a odvezena do internačního tábora v Kroměříži. Následujícího dne byly obě sestry propuštěny na svobodu. Kvůli neshodám a špatným vztahům s nájemníky a obecné nelibosti, kterou vzbuzovalo rychlé propuštění sester, byly obě znovu zatčeny dne 12. května a odvezeny do tábora, kde zůstaly až do půlky roku 1946. Z internačního tábora Vilma Breuerová obvinila Karla Vávru z krádeže majetku a následně byla v jeho bytě vykonána domovní prohlídka. Ta však ukázala, že žádný majetek Vávrou odcizen nebyl a vše, co se ztratilo, pravděpodobně odnesla ruská armáda.¹⁰⁰ Vilma byla následně z tábora opět propuštěna dne 8. 2. 1946.¹⁰¹ Jelikož však i po opětovném návratu do domu švagra urážela české občany a vyjadřovala se o všech nájemnících domu jako o českých sviních, byla do tábora znovu internována hned v dubnu roku 1946.¹⁰² Zatčena byla 5. dubna 1946 za hrubé napadání a urážky českého obyvatelstva.¹⁰³

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Tamtéž, dodatek k oznámení Karla Vávry od Anny Vávrové ze dne 5. 4. 1946.

⁹⁹ Tamtéž, protokol vyšetřovací komise s Karlem a Annou Vávrovými z 3. května 1946.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Tamtéž, zpráva TNK o propuštění obviněné z 8. 2. 1946.

¹⁰² Tamtéž, protokol s výpovědí Anny Vávrové.

¹⁰³ Tamtéž, oznámení o zatčení ze dne 5. 4. 1946.

Ač bylo u místní TNK vedeno vyšetřování proti Vilmě Breuerové ve věci zločinů proti národní cti, nebylo v jejím poměrně jednoznačném případě vzneseno konečné rozhodnutí komise ani následný trest. Důvodem byla Vilmina nejasná státní příslušnost. Bylo jasné, že během války přijala občanství německé, díky kterému se i její jméno poněmčilo a v množství dokumentů je označována jako Wilma Breuer. Podle její vlastní výpovědi však o německé občanství požádala jen proto, že před rokem 1939 jí měla vypršet platnost občanství amerického. Nakolik je toto pravdivé, není ze spisů zřejmé, ovšem již podle doložené nenávisti ke všemu českému a náklonosti k Hitlerovi se dá usoudit, že o německé občanství zažádala schválně a dobrovolně. Během všech tří pobytů v internačním táboře v Kroměříži se však Breuerová odvolávala na své někdejší občanství americké. Pokud by jí bylo americké občanství uznáno, nemohla by být souzena podle směrnic retribučního dekretu, ani vězněna v internačním táboře. Od 14. února roku 1946 probíhala ve věci potenciálního amerického občanství Vilmy Breuerové písemná komunikace mezi americkým konzulátem v Praze a stanicí TNK v Kroměříži.¹⁰⁴ Na základě této komunikace lze poměrně přesně zrekonstruovat proces, který musela Vilma Breuerová podstoupit, aby své americké občanství prokázala. Jelikož se její německý pas nenašel,¹⁰⁵ ovšem o její říšskoněmecké příslušnosti byly vedeny záznamy, mohl v této věci rozhodnout jedině State Department ve Washingtonu D. C., který ji mohl opětovně za americkou státní příslušnici uznat. Díky své mnohaleté službě zdravotní sestry v americké nemocnici měla dle amerického konzulátu v Praze právo si o občanství znovu zažádat.¹⁰⁶ Vilmě Breuerové byl již v lednu roku 1946 do internačního tábora z amerického konzulátu zaslán dopis s podrobnými instrukcemi k opětovnému nabytí amerického občanství. K žádosti o obnovení občanství musel být přiložen originál naturalizačního listu, starý americký pas, se kterým dotyčná do Československa přicestovala, 4 malé fotografie velikosti 7 x 7 cm na tenkém papíře s dokumenty totožnosti vystavenými místním ONV, a nakonec aktuální fotografie ověřená národním výborem.¹⁰⁷ Na základě tohoto dopisu byla Vilma Breuerová z internačního tábora 8. 2. 1946 propuštěna, aby měla příležitost si potřebné doklady opatřit.¹⁰⁸ Jak již však bylo zmíněno výše, kvůli špatnému chování byla do tábora v dubnu opět internována. Díky dalšímu pobytu v táboře se celý proces prokázání občanství prodloužil a značně zkomplikoval. Vilma Breuerová se s žádostí na americký konzulát vydala až v květnu roku 1946. Od 6. do 10.

¹⁰⁴ Tamtéž, dopis z amerického konzulátu v Praze z 14. 2. 1946.

¹⁰⁵ Podle svědectví měla Vilma Breuerová svůj německý pas spálit, aby tak zahladila důkazy o své vině proti národní cti a mohla se prohlašovat za americkou občanku. Viz protokol vyšetřovací komise s Karlem a Annou Vávrovými z 3. května 1946.

¹⁰⁶ Tamtéž, dopis z amerického konzulátu v Praze ze dne 14. 2. 1946.

¹⁰⁷ Tamtéž, dopis Vilmě Breuerové adresovaný do internačního tábora v Kroměříži ze dne 31. 1. 1946.

¹⁰⁸ Tamtéž, dopis z amerického konzulátu v Praze ze dne 19. 2. 1946.

května jí bylo vydáno povolení k opuštění tábora pro účel předání příslušných dokladů na konzulátu v Praze.¹⁰⁹ Poslední dopis z amerického konzulátu dostupný ve spisu, je ze dne 26. července 1946. V tomto dopise je potvrzena žádost Vilmy Breuerové o obnovení občanství a zároveň přiložena žádost o doložení jejího občanství německého.¹¹⁰ Poslední zprávou od VK v této záležitosti je informace americkému konzulátu o neexistenci přímých důkazů, které by německé občanství Breuerové potvrdily. Podle této zprávy měly být potřebné doklady společně s dekretem o udělení žádosti před koncem války německými úřady zničeny. Vilmino německé občanství tedy potvrzuje pouze její členství v nacistických organizacích jako NSF a DFW, určených výhradně pro německé obyvatelstvo.¹¹¹ Více se ve spise k této problematice bohužel nenachází. Zda bylo Vilmě americké občanství nakonec opětovně uznáno není jasné. Jelikož nevíme, jak komise nakonec rozhodla, jde s jistotou říci, že v jejím případě TNK již nestihla o jejím osudu rozhodnout. To dokládá i skutečnost, že spis byl po ukončení činnosti TNK předán dne 14. května 1947 Okresnímu soudu v Kroměříži.¹¹² Okresní soud neshledal v tomto případě důvodu k trestnímu stíhání, a tak byl k 9. říjnu 1947 případ Vilmy Breuerové zastaven.¹¹³

Díky následné revisi případu v roce 1948 se však přece jen ještě něco málo o případu Vilmy Breuerové můžeme dozvědět. Podle zápisu revisní komise byl případ uzavřen, jelikož jmenovaná byla odsunuta do Německa.¹¹⁴ Tato informace v předchozích materiálech nefiguruje. Dá se tedy předpokládat, že americké občanství jí kvůli následnému odsunu nakonec obnoveno nebylo.

Na základě obvinění by se dal případ Vilmy Breuerové poměrně lehce zařadit mezi typové případy odsuzujících trestních nálezů z přijetí říšskoněmeckého státního občanství, kvůli následnému průběhu a také předchozímu životu Breuerové toto však udělat nelze. Už jen její předchozí americké občanství je naprostou výjimkou ze všech ostatních případů. Také korespondence s americkým konzulátem v Praze a se State Department ve Washingtonu D. C. je něčím neobvyklým. Její případ je tedy v porovnání s ostatními naprosto jedinečný.

¹⁰⁹ Tamtéž, povolení k cestě do Prahy ze dne 6. 5. 1946.

¹¹⁰ Tamtéž, dopis z amerického konzulátu v Praze ze dne 26. 7. 1946.

¹¹¹ Tamtéž, dopis americkému konzulátu ze dne 13. 8. 1946.

¹¹² Tamtéž, postoupení případu Okresnímu soudu v Kroměříži ze dne 14. 5. 1947.

¹¹³ Tamtéž, rozhodnutí Okresního soudu v Kroměříži ze dne 9. 10. 1947.

¹¹⁴ Tamtéž, zápis o revisním řízení proti Vilmě Breuerové z 15. 7. 1948.

V.II. Růžena Cejpková

Případ Růženy Cejpkové je jedním z mnoha případů žen potrestaných v rámci retribučních procesů za milostné vztahy s Němci. Jedná se tedy částečně o případ typový, ale díky průběhu vyšetřování a následkům se od ostatních případů liší. Prostřednictvím následků, kterým musela Růžena Cejpková po svém obvinění čelit, lze ukázat, jak moc tehdejší společnost tyto přečiny odsuzovala a jak lehce byly ženy za milostné vztahy s Němci házeny do jednoho pomyslného pytle s kolaboranty, udavači a dalšími.

Růžena Cejpková se narodila 24. 12. 1921 ve Skašticích rodičům Janovi a Růženě Motalovým, její rodné příjmení bylo tedy Motalová.¹¹⁵ Jelikož se Růžena někdy mezi lety 1945 a 1946 vdala za Bohumila Cejпка, je ve spisech označována oběma příjmeními. V době před zahájením trestního stíhání a pravděpodobně i později pracovala jako příležitostná dělnice v místních továrnách.

O provinění proti národní cti, kterého se měla Růžena Cejpková dopustit během okupace, se místní úřady dozvěděly prostřednictvím udání. Růženu udala její dobrá kamarádka Marie Ostrčilová. Sama Ostrčilová byla místní stanicí Národní bezpečnostní stráže vyslýchána ve věci přátelství a důvěrných styků s Němci, jelikož je s nimi též udržovala. Během výslechu se Ostrčilová zmínila, že nebyla jediná, kdo s Němci udržoval užší vztahy a udala zde právě Růženu Cejpkovou. Na základě tohoto udání byla Růžena Cejpková také předvolána k výslechu na místní stanici Národní bezpečnostní stráže.¹¹⁶ Výslech Růženy Cejpkové (v této době ještě Motalové) proběhl 2. července 1945. Dotyčná se přiznala ke styku s Němci a v rámci výslechu více popsala všechny své německé známosti. Podle výpovědi měla první známost navázat v červenci 1940. V tomto měsíci byla přítelkyní Annou Veselou pozvána do hostince v Kroměříži na oslavu jmenin. Na tuto oslavu se vydala i s již zmíněnou Marií Ostrčilovou. Hostinec, ve kterém se oslava jmenin konala, hojně navštěvovali také vojíní německé posádky v Kroměříži. Zde se Růžena Motalová seznámila s německým vojínem Karlem Sonendeckem, se kterým udržovala milostný důvěrný styk ¾ roku. Postupně se však seznamovala s dalšími vojíny a do roku 1944 se počet těchto známostí vyšplhal celkem na šest. V roce 1942 udržovala milostný poměr s německými vojíny Josefem Šparglem a Vojtěchem Herdou. Růžena uvádí, že během těchto milostných vztahů a také i později dostávala za svou společnost od mužů dárky. Od Josefa Špargla to byly rukavice a deštník. V následujícím roce navázala novou známost

¹¹⁵ SOkA Kroměříž, fond TNK ONV Kroměříž 1945–1960, inv. č. 580, karton č. 476, spis č. 57 Cejpková Růžena, výpis z matriky narozených ze dne 3. 11. 1945.

¹¹⁶ Tamtéž, protokol s Marií Ostrčilovou ze dne 4. 7. 1945.

s Willim Jansem, který jí za milostný poměr daroval náramkové hodinky. V roce 1944 měla Růžena další dvě známosti a sice s Wernerem Mayerem a Erichem Králem. Od Wenera obdržela jako dárek za známost zlatý řetízek s přívěskem knížky. Jak sama následně vypověděla, k pohlavnímu styku došlo kromě posledních dvou známostí ve všech čtyřech případech. Z žádného z těchto intimních vztahů však Růžena neotěhotněla, ani si nepřinesla pohlavní nemoc, jak sama ve výpovědi uvedla. O jejích známostech s německými vojíny se prý veřejně vědělo a ona se proto k těmto činům dobrovolně přiznala. Svých činů litovala a připisovala je mladické naivitě.¹¹⁷

Jelikož však v červenci roku 1945 ještě nebyly k dispozici směrnice retribučních dekretů a nebyly zatím ustaveny ani místní TNK, byl případ Růženy Cejpkové dne 12. 7. 1945 prozatímně uzavřen a pro další posouzení předložen veřejnému žalobci.¹¹⁸ Veřejný žalobce mimořádného lidového soudu v Uherském Hradišti v případě Růženy Cejpkové vynesl rozsudek až téměř o rok později od prvotního udání a výsledku, a sice dne 11. června 1946 neshledal důvodu k jejímu stíhání před lidovým soudem a její případ byl předán I. TNK v Kroměříži.¹¹⁹ I. TNK sepsala protokol o trestním nálezu s Růženou Cejpkovou 13. července 1946. Jako trestní nález je zde uveden intimní styk s německými vojíny v době okupace. Cejpková se v protokolu odvolává na svou předchozí výpověď, ve které se k trestnímu nálezu přiznává.¹²⁰ Konečný odsuzující trestní nález byl v jejím případě vynesena 16. září téhož roku. Obviněná byla potrestána 14 dny veřejného pokárání na úřední tabuli místního ONV a veřejným rozhlasem a také 14 dny vězení. Stejně jako u všech odsuzujících trestních nálezů TNK bylo možné se i zde odvolat do osmi dnů od dne doručení nálezu Zemskému národnímu výboru v Brně.¹²¹ Proti rozhodnutí TNK se odvolala i Růžena Cejpková. V dopise s odvoláním zemskému národnímu výboru v Brně žádá o podstatné snížení trestu vězení. Odvolává se na svůj špatný zdravotní stav. Týden před vynesena rozhodnutí byla Cejpková propuštěna z nemocnice, kde se léčila s kloubovým revmatismem. Dále se také odvolává na špatné existenční podmínky, kdy by jí čtrnáctidenní nepřítomnost připravila o zaměstnání, na kterém byla ona a její manžel existenčně závislá. V dopisu je též uvedeno, že se jí otec pro výše uvedený přestupek zřekl, a Cejpková je tedy úplně nemajetná a odkázaná sama na sebe.¹²² Zemský národní výbor se ve věci odvolání Růženy Cejpkové proti odsuzujícímu trestnímu

¹¹⁷ Tamtéž, protokol s Růženou Motalovou ze dne 2. 7. 1945.

¹¹⁸ Tamtéž, obeznamení o ukončení vyšetřování ze dne 12. 7. 1945.

¹¹⁹ Tamtéž, rozhodnutí veřejného žalobce mimořádného lidového soudu v Uherském Hradišti ze dne 11. 6. 1946.

¹²⁰ Tamtéž, protokol s Růženou Cejpkovou ze dne 13. 7. 1946.

¹²¹ Tamtéž, odsuzující trestní nález TNK proti Růženě Cejpkové ze dne 16. 9. 1946.

¹²² Tamtéž, odvolací dopis adresovaný Zemskému národnímu výboru v Brně ze dne 27. 9. 1946.

nálezu I. TNK vyjádřil až téměř o dva roky později. V dopise z 7. června 1948 Okresnímu národnímu výboru v Kroměříži žádá Zemský národní výbor informace o majetkových poměrech Růženy Cejpkové.¹²³ Tyto informace byly Zemskému výboru následně poskytnuty a je v nich potvrzena nemajetnost Růženy Cejpkové a jejího manžela společně s potvrzením Růženina špatného zdravotního stavu obvodním lékařem MUDr. Hlaváčkem.¹²⁴ Díky amnestii ze dne 19. 6. 1948 ve věcech trestně správních, byl trest Růženě Cejpkové prominut. Amnestii jí následně potvrdil i Zemský národní výbor v Brně, který tímto krokem celé trestní stíhání Růženy Cejpkové definitivně uzavřel.¹²⁵ Revisní řízení proběhlo u tohoto případu krátce po vyhlášení prezidentské amnestie, ovšem případ již znovu otevřen nebyl a revisní komise celé trestní řízení uzavřela.¹²⁶

Jak již bylo zmíněno na začátku této podkapitoly, případ Růženy Cejpkové se velmi podobá ostatním případům žen, obviněných a následně potrestaných za milostné a důvěrné vztahy s Němci. Jako jedna z mála se však ke svému činu postavila čelem a ke všemu se přiznala a také se jí díky prezidentské amnestii povedlo vyhnout trestu. Následky, které si po zbytek života nesla, díky vydědění ze strany rodičů byly také poměrně neobvyklé. Na chování Růženiných rodičů se dá demonstrovat, jak celá společnost k těmto činům přistupovala a jak hrubě je odsuzovala. V porovnání s dnešní společností, se toto chování může zdát poněkud přehnané, ovšem pro spoustu žen stejně jako pro Růženu Cejpkovou byla toto realita, se kterou se musely potýkat po velkou část svého života.

V.III. František Drcmánek

František Drcmánek se narodil dne 2. 3. 1904 v Němčicích u Holešova rodičům Františkovi a Eleonoře Drcmánkovým. V době vyšetřování se živil jako železniční zřízenec u drah v Holešově. V Holešově také společně s manželkou a pěti dětmi bydlel v drážním domku.¹²⁷

Na základě protokolu sepsaného u Stanice národní bezpečnosti (dále jen SNB) v Hulíně se dozvídáme, že případ Františka Drcmánka začal být vyšetřován na přímý rozkaz oblastního velitelství SNB v Uherském Hradišti ze dne 11. února 1946. Na základě tohoto

¹²³ Tamtéž, dopis adresovaný Okresnímu národnímu výboru v Kroměříži ze dne 7. 6. 1948.

¹²⁴ Tamtéž, informace o majetkových poměrech Růženy Cejpkové ze dne 10. 7. 1948.

¹²⁵ Tamtéž, oznámení Zemského národního výboru v Brně o amnestii ze dne 29. 9. 1948.

¹²⁶ Tamtéž, zápis o rozhodnutí revisní komise ze dne 19. 7. 1948.

¹²⁷ SOkA Kroměříž, fond TNK ONV Kroměříž 1945–1960, inv. č. 580, karton č. 477, spis č. 99 Drcmánek František, protokol SNB v Hulíně ze dne 3. 4. 1946.

rozkazu měly být vyšetřeny všechny případy zatčení a udání osob pro politické delikty, nebo pro útěk z práce. Všichni, kteří se nějakým způsobem podíleli na ztrátě svobody, nebo života zadržených, měli být prostřednictvím rozkazu vyšetřováni a dohnáni ke spravedlnosti.¹²⁸ Vyšetřování se tedy nejdříve ujala místní již zmíněná SNB v Hulíně.¹²⁹ Skutkovou podstatou trestného činu, který Drcmánek spáchal, bylo zapříčinění ztráty svobody dvou občanů SSSR. Dne 16. června 1943 v nočních hodinách zatknul František Drcmánek během své služby na nádraží v Hulíně dva neznámé muže. Šlo o příslušníky SSSR Petra Ruděnka a Vladimíra Savinenka. Podle datumů narození uvedených v protokolu nebylo zadrženým ani osmnáct let. Oba chlapci byli v průběhu války Němci odvedeni z vlasti na nucené práce do Rakouska, odkud však uprchli a vlakem se snažili dostat zpět do SSSR. Při tomto pokusu o útěk však byli oba zatčeni.¹³⁰ Podle výpovědi Františka Drcmánka se chlapci pohybovali v nebezpečném úseku nádraží, kam nepovolání nemají povolen přístup. Drcmánek se domníval, že chlapci chtějí ve vlacích krást. Jelikož ani jednomu z chlapců nerozuměl, předal je oba dopravnímu úředníku do dopravní kanceláře na nádraží v Hulíně. Tímto jeho role v zatčení mladíků skončila. Více se o zadržené chlapce nezajímal a jak sám tvrdil, o jejich dalším osudu mu již nebylo nic známo.¹³¹ V průběhu války byly krádeže v odstavených vlacích časté a všichni zaměstnanci nádraží v Hulíně tak byli instruováni, aby dávali pozor na nepovolané osoby v blízkosti odstavených vlaků. V případě podezření z možné krádeže měli podezřelé osoby předat dopravní kanceláři.¹³² Takto postupoval i František Drcmánek při zadržení příslušníků SSSR. Dále také uvedl, že z krádeží byli podezříváni zaměstnanci drah v Hulíně a on sám společně se třemi dalšími byl v této věci vyslýchán gestapem.¹³³ Jeho krok při včasném zakročení proti dvěma podezřelým osobám se tak zdá být naprosto pochopitelný.

Po prvotním vyšetření případu SNB v Hulíně byly veškeré spisy předány k dalšímu šetření Mimořádnému lidovému soudu v Uherském Hradišti.¹³⁴ Jelikož však nebyly shledány důvody k trestnímu stíhání Františka Drcmánka u mimořádného lidového soudu byl jeho případ dne 4. 12. 1946 postoupen TNK v Kroměříži.¹³⁵ Ta následně pokračovala ve vyšetřování, které již provedla SNB v Hulíně. S Františkem Drcmánkem byl uskutečněn další výslech, ve kterém

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ SOKA Kroměříž, fond TNK ONV Kroměříž 1945–1960, inv. č. 580, karton č. 477, spis č. 99 Drcmánek František, protokol s Františkem Drcmánkem ze dne 21. 3. 1946.

¹³⁰ Tamtéž, protokol SNB v Hulíně ze dne 3. 4. 1946.

¹³¹ Tamtéž, protokol s Františkem Drcmánkem ze dne 21. 3. 1946.

¹³² Tamtéž, odůvodnění zastavení případu TNK v Kroměříži ze dne 5. 3. 1947.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ Tamtéž, úřední záznam o postoupení spisu k mimořádnému lidovému soudu v Uherském Hradišti ze dne 8. 10. 1946.

¹³⁵ Tamtéž, rozhodnutí veřejného žalobce mimořádného lidového soudu v Uherském Hradišti ze dne 4. 12. 1946.

obviněný uvedl, že se necítí vinen.¹³⁶ Necelý měsíc po začátku vyšetřování dne 5. 3. 1947 II. TNK v Kroměříži případ Františka Drcmánka zastavila. V odůvodnění zastavení případu byl jeho přečin klasifikován jako udavačství, ten mu však nemůže být prokázán kvůli chybějící skutkové podstatě.¹³⁷ Jaký osud stihl chlapce zatčené v roce 1943 na nádraží v Hulíně, není bohužel ze spisů jasné. Podle protokolu sepsaného SNB v Hulíně nacisté všechny uprchlíky z nucených prací posílali do koncentračních táborů, nebo je odsoudili do vězení.¹³⁸ Dá se tedy předpokládat, že stejný osud stihl i oba mladíky.

Revize případu proběhla následně 24. června 1948.¹³⁹ V případě Františka Drcmánka bylo revisní komisí zahájeno trestní revisní řízení. Jakým způsobem celé řízení probíhalo není ze spisů jasné. Dne 14. října 1948 však komise rozhodla o opětovném uzavření případu, a tedy i o ukončení trestního stíhání Františka Drcmánka.¹⁴⁰

V.IV. Emil Kamenský

Případ Emila Kamenského je posledním z vybraných případů TNK v Kroměříži. Na první pohled poměrně jasný případ přihlášení se k říšské státní příslušnosti má poněkud složitější zápletku. Tento trestní nález se podobně jako již předchozí popsané vymyká zejména svým průběhem a příčinou, která Emila Kamenského k žádosti o říšskoněmecké občanství přivedla.

Emil Kamenský se narodil dne 25. 12. 1911 v Bartošovicích v okrese Nový Jičín. Do Kroměříže se pravděpodobně přizpůsobil. V předválečném období a následně i během vyšetřování se Kamenský živil jako dělník.¹⁴¹

Kdy přesně se případ Emila Kamenského dostal k vyšetření TNK v Kroměříži, není ze spisů jasné. Proviněním, za které byl obviněný TNK v Kroměříži vyšetřován, bylo dobrovolné přihlášení se k říšskoněmecké příslušnosti v době zvýšeného ohrožení republiky.¹⁴² Kamenský se k obvinění přiznal společně s uvedením okolností, které ho k tomuto kroku přiměly. V době okupace byl Kamenský totálně nasazen na práci v Říši. Při jednom neočekávaném příjezdu domů našel v bytě, který v té době sdílel s manželkou Karlou,

¹³⁶ Tamtéž, výslech obviněného ze dne 3. 2. 1947.

¹³⁷ Tamtéž, usnesení TNK v Kroměříži ze dne 5. 3. 1947.

¹³⁸ Tamtéž, protokol SNB v Hulíně ze dne 3. 4. 1946.

¹³⁹ Tamtéž, zápis o rozhodnutí revisní komise ze dne 24. 6. 1948.

¹⁴⁰ Tamtéž, zápis o rozhodnutí revisní komise ze dne 14. 10. 1948.

¹⁴¹ SOkA Kroměříž, fond TNK ONV Kroměříž 1945–1960, inv. č. 580, karton č. 484, spis č. 290 Kamenský Emil, výpis z rodného listu Emila Kamenského.

¹⁴² Tamtéž, trestní nález TNK v Kroměříži ze dne 25. 11. 1946.

fotografii německého vojína. V té době pojal podezření, že ho manželka s tímto vojínem podváděla. Sousedé a známí mu jeho domněnku následně potvrdili. Jeho žena měla podle sousedů udržovat intimní styky s více německými vojíny. Kamenský po těchto obviněních konfrontoval manželku, která mu jeho podezření také potvrdila, a tak jí Kamenský požádal o rozvod. Jeho žena se s ním však rozvádět nechtěla, což postavilo Emila Kamenského do slepé uličky. Krátce po návratu domů byl Kamenský udán pro sabotování práce a následně zatčen a odvezen do věznice Okresního soudu v Kroměříži. Jelikož bylo udání anonymní, pojal důvodné podezření, že za ním stojí jeho žena. Kvůli tomuto přesvědčení se ve vězení rozhodl podat žádost o německé občanství, aby touto cestou jako německý občan rozvodu dosáhl. Žádost o občanství napsal Okresnímu úřadu v Kroměříži, ze kterého mu bylo sděleno, aby se pro udělení občanství osobně na úřad dostavil po propuštění. Emil Kamenský však propuštěn nebyl a místo toho byl 14 dnů vyslýchán gestapem v Holešově a v Brně, odkud byl následně poslán do pracovního tábora do Vídně. Zde strávil šest měsíců. Po svém propuštění dne 28. 11. 1944 se vrátil zpět do Kroměříže, kde pokračoval v pracovní sabotáži.¹⁴³ Emil Kamenský pravděpodobně o rozvod požádal znovu v době, kdy byl ještě držen na nucených pracích, jelikož byl s ženou oficiálně rozveden dne 23. 5. 1944, tedy několik měsíců před svým propuštěním. V době rozvodu byla jeho žena již v pátém měsíci těhotenství s jedním z německých vojínů, se kterými udržovala v manželově nepřítomnosti milostný poměr. S rozvodem obě strany v té chvíli již souhlasili a celý rozvod se obešel bez větších problémů. Po narození dítěte musel Emil Kamenský podat proti bývalé ženě žalobu na oduznání otcovství, jinak by byl považován za otce dítěte on. Jeho bývalá žena se následně za německého vojína provdala.¹⁴⁴ Jelikož se Kamenský hned na samém začátku vyšetřování k činu přiznal, nebyly v jeho případě předvoláni k výslechu žádní svědci.

Ač Kamenský o říšskoněmecké občanství požádal za velmi specifických a mimořádných okolností, byl jeho čin i nadále brán jako zločin proti národní cti. I. TNK v Kroměříži shledala po předchozím vyšetřování případ jako odsuzující trestní nález, na základě čehož byl Emilu Kamenskému udělen trest veřejného pokárání po dobu jednoho měsíce. Udělení trestu bylo odůvodněno přiznáním, které Kamenský v celé věci hned na začátku učinil.¹⁴⁵ Stejně jako u většiny ostatních případů byla i v případě Emila Kamenského následně provedena revise. Dne 3. 6. 1948 rozhodla revisní komise o znovu otevření a

¹⁴³ Tamtéž, protokol s Emilem Kamenským ze dne 4. 6. 1946.

¹⁴⁴ Tamtéž, rozhodnutí rozlukového sporu ze dne 23. 5. 1944.

¹⁴⁵ Tamtéž, rozhodnutí TNK v Kroměříži ze dne 25. 11. 1946.

opětovném prošetření celého případu.¹⁴⁶ Průběh samotného revisního řízení nebyl ve spisu bohužel obsažen. Celý případ však byl v září roku 1948 revisní komisí definitivně uzavřen.¹⁴⁷

V rámci výzkumu byl zaslán dotaz o provedení malé lustrace ke všem výše popsaným případům do Archivu bezpečnostních složek v Praze. K žádnému z případů se však v rámci dochovaných evidencí Státní bezpečnosti ani ve zpracovaných evidencích archivních fondů a sbírkách archivu detailnější informace nenachází.

¹⁴⁶ Tamtéž, zápis o rozhodnutí revisní komise ze dne 3.6. 1948.

¹⁴⁷ Tamtéž, zápis revisní ze dne 23. 9. 1948.

VI. Strana zeleného hákového kříže

Jako nejčastěji se opakující se v materiálech TNK v Kroměříži objevují obvinění z členství v Národně socialistické české dělnické a rolnické straně, lépe známé jako Strana zeleného hákového kříže. Z celkového počtu 827 případů, které TNK v rámci první retribuice posuzovala, je obvinění z členství v této straně uvedeno u 208 z nich. Jedná se o 25,2 % z celkového počtu, a téměř o jednu třetinu všech případů. Kvůli poměrně vysokému počtu případů s tímto obviněním a také díky poměrně málo známé Straně zeleného hákového kříže jsem se rozhodla věnovat jak obviněním, tak i samotné straně prostor v této práci.

VI.I. Stručná historie strany

Historie Národně socialistické české dělnické a rolnické strany (dále jen NSČDRS) se začala psát krátce po 15. březnu 1939 v Kojetíně. Zakladatelem strany a hlavním protagonistou byl František Mikuláš Mlčoch. Ten stranu založil jako nacisticko-fašistickou organizaci na vůdcovském principu. Mezi další velmi významné členy strany patřil zejména její spoluzakladatel Antonín Rynda a také Mlčochova pravá ruka a jeho životní partnerka Josefa Fichtnerová. Svůj zkrácený název (Strana zeleného hákového kříže) strana získala podle své vlajky, která vypadala téměř jako vlajka říšská, tedy rudý podklad s hákovým křížem v bílém poli, hákový kříž byl však v tomto případě zelený. NSČDRS naprosto odmítala demokracii, a naopak podporovala myšlenky antisemitismu. Ve své podstatě se tedy stavěla proti všem zásadám starého systému a naprosto kopírovala Hitlerovu ideologii třetí říše. Strana byla již od svého založení poměrně populární, zejména v Kojetíně a okolních městech. Své myšlenky funkcionáři propagovali pomocí letákové kampaně, kterou cílili zejména na dělnické a rolnické obyvatelstvo. Na samém vrcholu byla strana roku 1940. Členů stále přibývalo, a bylo tedy možné zakládat pobočky strany i v dalších moravských městech. Zakladatel strany František Mikuláš Mlčoch se mimo jiné také snažil o vytvoření odborových organizací na přilákání dalších příznivců. Cítil zde zejména na mládež. Ve svém největším rozkvětu na počátku čtyřicátých let měla strana něco okolo 3000 členů. Moc a popularita strany však s blížícím se koncem války začala postupně upadat. Od roku 1943 stranu začalo opouštět množství členů a k roku 1945 již téměř nikdo kromě hlavních protagonistů ve straně nezbyl. NSČDRS začala být oslabená nejen díky ztrátě členů, ale také díky ztrátě německé podpory a neschopnosti zaujmout svým programem širší veřejnost. Strana stejně jako její sesterské nacistické a fašistické organice

zaniká po kapitulaci a následném pádu Německa. V době zániku však strana byla, jak již bylo zmíněno, prakticky bez členů.¹⁴⁸

Za alespoň krátkou zmínku stojí i hlavní představitel a zakladatel strany, již zmíněný František Mikuláš Mlčoch. Jeho život byl už před založením NSČDRS velice pestrý. Od útlého věku Františka provázely problémy, které si ve většině případů způsobil sám svými špatnými rozhodnutími. Nejdříve měl problémy s dokončením studia na gymnáziu, kdy byl pro nečestné chování nucen opakovat ročník. Následně vystudoval vojenskou akademii v Marburgu a po nástupu k vojenské službě dezertoval. Společně s erárními penězi a exotickou tanečnicí utekl do Švýcarska a následně do Francie. Jakmile mu došly peníze obrátil se s žádostí o pomoc k sestře, díky které se mu povedlo vrátit se zpět domů do Habsburské monarchie. Zde byl však okamžitě zatčen a obviněn za dezerci a následně odsouzen k pěti měsícům vězení. Po odpykání trestu to na chvíli vypadá, že se Františkův život obrátí k lepšímu. Nově se soustředil na svou vojenskou kariéru a vyšplhal se až k hodnosti nadporučíka. V průběhu první světové války padl Mlčoch do ruského zajetí, kde se zhlédl v myšlenkách pravoslaví a komunismu. Zde přijal své druhé jméno Mikuláš a za kmotra mu při této příležitosti šel hrabě Tolstoj. Po návratu do vlasti začíná ve velkém prosazovat myšlenky komunismu, a to nejen na veřejnosti, ale i v armádě. Pro své krajně levicové a extrémní názory je proto z armády vyloučen. Jeho pohled na politiku se v průběhu třicátých let začal měnit. Mlčoch se odklonil od myšlenek komunismu a zhlédl se v krajně pravicovém smýšlení. Odtud pramenila jeho náklonnost k fašismu a nacismu, která vedla až k založení strany NSČDRS v roce 1939. Že NSČDRS neskončila příliš slavně bylo již řečeno výše, její zakladatel však neskončil o nic lépe. Po konci druhé světové války byl Mlčoch společně s dalšími vysoko postavenými členy NSČDRS souzen za své přečiny a na základě směrnic velkého retribučního dekretu byl odsouzen k trestu smrti. Trest byl vykonán v den vynesení rozsudku 26. 4. 1946. Jeho život tedy skončil stejně neslavně jako jeho fašisticko-nacistická strana.¹⁴⁹

¹⁴⁸ PEJČOCH, Ivo: *Fašismus v českých zemích. Fašistické a nacionálněsocialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922–1945*. Praha 2011, s. 331–337.

¹⁴⁹ PEJČOCH, Ivo: *Retribuční zákonodárství v Kroměříži, Strana zelených hákových křížů a František Mikuláš Mlčoch*. In: Autorský kolektiv: *Kroměřížsko v kontextu 2. světové války 1939–1945*. Sborník z mezinárodní odborné konference. Kroměříž, 16. a 17. září 2015, s. 81–87.

VI.II. Obvinění z členství v NSČDRS

Jak již bylo zmíněno na začátku kapitoly, z členství ve straně NSČDRS bylo obviněno celkem 208 občanů z celkového počtu 827 případů. U 25 z nich byl shledán odsuzující trestní nález a prostřednictvím trestů MRD byly tyto nálezy potrestány. Skutečně potrestaných je tedy už poměrně menší množství. Co se týká samotných trestů i zde padly všechny varianty připuštěné podle MRD. Nejčastěji byli obvinění členové NSČDRS trestáni veřejným pokáráním, to padlo jako trest u čtyř případů. Ve třech případech padla kombinace všech tří trestů, dále trest vězení a pokárání a pokuty a pokárání. Ve dvou případech byl udělen trest vězení a pokuty a pouze vězení. Pouze v jednom případě byl udělen trest pokuty. V sedmi případech bohužel není trest ze spisů známý.

	Celkový počet odsuzujících trestních nálezu: 25	
	Počet případů	Vyjádření v procentech
vězení	2	8,0 %
pokuta	1	4,0 %
veřejné pokárání	4	16,0 %
vězení + pokuta	2	8,0 %
vězení + veřejné pokárání	3	12,0 %
pokuta + veřejné pokárání	3	12,0 %
kombinace všech tří trestů	3	12,0 %
trest neznámý	7	28,0 %

Tabulka č.5: Odsuzující trestní nálezy z členství v NSČDRS

Na základě statistických údajů si můžeme udělat představu o tom, jaké množství občanů do strany vstoupilo a následně bylo za tento čin prošetřováno. Proč však do NSČDRS vstupovali? Bylo tomu tak vždy z vlastního přesvědčení, nebo se jednalo o nedobrovolné rozhodnutí? Na tyto otázky jsem se zaměřovala ve své seminární práci z dějin 20. století a část této analýzy bych ráda představila i zde. Důležité je zmínit, že ne ve všech spisech TNK v Kroměříži je u případů členství v NSČDRS věnována pozornost motivu ke vstupu. Analýza byla proto provedena na základě případů, u kterých se informace o důvodu ke vstupu nacházejí.

Obecně lze říci, že protagonisté strany získávaly nové členy různými způsoby a běžně nováčky lákali na plané sliby. Časté bylo využívání špatné životní situací potenciálních

členů. Do strany mohl být občan také zapsán úplnou náhodou například v opilosti, když nevěděl, co podepisuje, nebo prostřednictvím rodinného příslušníka bez vlastního vědomí. Pro lepší představu bude několik těchto situací demonstrováno na konkrétních případech. Případy byly vybírány průřezově na základě odůvodnění a motivu ke vstupu. Ke každé situaci je pro stručnost vybrán jeden až dva konkrétní případy.

Nejčastější příčinou ke vstupu do strany byl strach o práci. Ten lze v tomto případě chápat jako strach o ztrátu zaměstnání při nepodepsání přihlášky, odeslání na práci do Říše či příslibení pracovního místa jako odměny za podepsání. Protagonisté strany NSČDRS využívali špatných životních podmínek potencionálních členů a nebylo proto neobvyklé, že možným nováčkům naslibovali téměř cokoliv. Tyto sliby však téměř nikdy nedodrželi.

Jako první ilustrující případ jsem vybrala případ Josefa Pecháčka.¹⁵⁰ Josef Pecháček z Jarohněvic byl do strany NSČDRS zapsán v lednu roku 1940. Do strany vstoupil pod pohrůžkou přesunu na nucené práce do Říše. Podle výpovědi Josefa Pecháčka měli být všichni zaměstnanci vyškovské firmy (název není v protokolu uveden) svoláni do účetní kanceláře, kde bylo všem sděleno, že pokud chtějí získat úlevu v práci a vyhnout se totálnímu nasazení v Říši, musí vstoupit do strany NSČDRS. Jelikož Josef Pecháček této informaci věřil, byl do strany společně s dalšími zaměstnanci ten den zapsán. Následně byl novým členům ze mzdy strháván členský příspěvek a všem byla také vystavena stranická legitimace. Josef Pecháček byl v následujících letech z firmy ve Vyškově propuštěn. Po propuštění ztratil členství ve straně. Jelikož byl po následující měsíce nezaměstnan, na nucené práce do Německa byl nakonec stejně nucen odejít.¹⁵¹ Jeho případ byl v roce 1946 zastaven. Jelikož se Pecháček ve straně nijak neangažoval a jeho nucený vstup potvrdila řada jeho bývalých kolegů, neshledala TNK v Kroměříži důvodů k dalšímu stíhání.¹⁵²

Druhým vybraným případem, kdy byl u motivu ke vstupu do strany uveden strach o práci, je případ Jindřicha Putny.¹⁵³ Jindřich Putna z Morkovic vstoupil do NSČDRS v dubnu roku 1940. Do strany vstoupil po příslibení pracovního místa. Jelikož byl v této době již pět měsíců bez práce a jako invalida neměl mnoho možností obživy, nacházel se v ekonomické tísní. Na přání manželky se proto obrátil na místního protagonistu strany Vincence z Morkovic, který mu novou práci příslibil. Po podepsání přihlášky zaplacení zápisného měl Jindřich Putna vyčkat, než mu bude dohodnutá práce nabídnuta. Slíbené práce se však Jindřich Putna nikdy

¹⁵⁰ SOKA Kroměříž, fond TNK ONV Kroměříž 1945–1960, inv. č. 580, karton č. 494, spis č. 540 Pecháček Josef.

¹⁵¹ Tamtéž, protokol s Josefem Pecháčkem ze dne 18. června 1945.

¹⁵² Tamtéž, usnesení TNK v Kroměříži ze dne 16. 9. 1946.

¹⁵³ SOKA Kroměříž, fond TNK ONV Kroměříž 1945–1960, inv. č. 580, karton č. 494, spis č. 537 Putna Jindřich.

nedočkal a po dlouhém čekání si nakonec zaměstnání opatřil sám v Adamově ve Škodových závodech. O stranu NSČDRS se více nijak nezajímal, ač byl až do konce války veden jako člen.¹⁵⁴ Jelikož nebylo shledáno důvodu k dalšímu stíhání, TNK v Kroměříži jeho případ ke dni 25. 6. 1946 zastavila.¹⁵⁵

Druhým z nejčastěji se opakujících důvodů ke vstupu do strany byl strach ze ztráty majetku, nebo také příslib navrácení ztraceného majetku. Pod falešným příslibem navrácení majetku vstoupilo do strany množství členů. Jako typový jsem zde vybrala případ Antonína Blažka, kterému bylo v případě podepsání přihlášky slíbeno navrácení ztraceného rodinného majetku.¹⁵⁶ Kdy přesně do strany Antonín Blažek vstoupil, není ze spisů jasné. Jeho důvod ke vstupu byl podmíněn navrácením rodinné louky, která byla v předcházejících letech prodána v exekuční dražbě. Podobně jako tomu bylo u již popsaného případu i Antonín Blažek se nacházel v ekonomické a finanční tísní a navrácení louky mu mohlo z této situace pomoci. Přihlášku tedy podepsal. Louka mu však nikdy navrácena nebyla a on sám byl až do konce války veden jako člen strany NSČDRS.¹⁵⁷ Jelikož se ve straně nijak neangažoval, neshledala TNK ani v jeho případech důvodů k dalšímu stíhání a jeho případ byl zastaven.¹⁵⁸

Jako dalším z poměrně často se opakujících důvodů ke vstupu je uváděno zapsání rodinným příslušníkem bez vědomí obviněného. V takové situaci obviněný často nevěděl, že je ve straně zapsán, jelikož byl zapsán právě rodinným příslušníkem, nebo mu byla přihláška podstrčena k podepsání, aniž by věděl, co podepisuje. Zde budou opět představeny dva případy a sice případ Marie Pánkové¹⁵⁹ a Ladislava a Františky Paštěkových.¹⁶⁰

Marie Pánková z Morkovic se stala členkou strany NSČDR prostřednictvím svého bratra Ladislava Poštoľky a bez vlastního vědomí. Při bratrově návštěvě v roce 1942 byly Marii podstrčeny dva letáky. Bratr jí nabádal k podepsání obou letáků, jednou za sebe a jednou za nepřítomného manžela Rostislava Pánka. Jelikož na ni bratr v této věci naléhal, Marie oba letáky podepsala, aniž by jí bylo sděleno, co vlastně podepisuje a proč. Zmíněné letáky byly ve skutečnosti přihlášky do strany NSČDRS. Zda Marie skutečně nevěděla, že se jedná o přihlášky do strany je nejasné. Dá se předpokládat, že jí bratr nedal dostatek času k přečtení letáků. Na základě její výpovědi si nebyla v danou chvíli vědoma, co podepisuje a že se tímto ona i její

¹⁵⁴ Tamtéž, protokol s Jindřichem Putnou ze dne 23. února 1946.

¹⁵⁵ Tamtéž, usnesení TNK v Kroměříži ze dne 25.6. 1946.

¹⁵⁶ SOkA Kroměříž, fond TNK ONV Kroměříž 1945–1960, inv. č. 580, karton č. 474, spis č. 31 Blažek Antonín.

¹⁵⁷ Tamtéž, protokol s Antonínem Blažkem ze dne 25. července 1945.

¹⁵⁸ Tamtéž, usnesení TNK v Kroměříži ze dne 21. 11. 1946.

¹⁵⁹ Kroměříž, fond TNK ONV Kroměříž 1945–1960, inv. č. 580, karton č. 494, spis č.539 Pánková Marie.

¹⁶⁰ SOkA Kroměříž, fond TNK ONV Kroměříž 1945–1960, inv. č. 580, karton č. 495, spis č. 569 Paštěka Ladislav a Františka.

manžel stali členy NSČDRS.¹⁶¹ O svém členství se dozvěděla až po válce na základě trestního řízení, které v její věci vedla TNK v Kroměříži. Jelikož si však v době zvýšeného ohrožení republiky svého členství nebyla vědoma a ve straně se nijak neangažovala, byl její případ dne 2. 7. 1946 zastaven.¹⁶²

Ladislav a Františka Paštěkovi se stali členy Strany zeleného hákového kříže díky své matce Marii Paštěkové. Ta je oba nechala do strany zapsat bez jejich vědomí. Podle výpovědi Marie Paštěkové nechala obě děti do strany zapsat kvůli známosti s místní členkou paní Chocholáčovou, majitelkou pekárny, která dávala členům chleba na dluh. Na základě finanční tísně tedy děti do strany bez jejich vědomí zapsala a následně využívala výhody s tím spojené. Oba sourozenci se stejně jako v předchozím případě o svém členství ve straně dozvěděli až po válce a díky vyšetřování TNK.¹⁶³ Jelikož o svém členství nevěděli a ve straně se neangažovali, byl jejich případ kde dni 29. 7. 1946 TNK v Kroměříži zastaven.¹⁶⁴

Poslední z příčin ke vstupu, kterou zde ještě stručně představím, je vstup kvůli strachu z politické minulosti. Ve spisech TNK ONV se jednalo zejména o strach kvůli předchozím členství v komunistické straně. Kvůli tomuto strachu vstoupil do strany NSČDRS i Antonín Parobek.¹⁶⁵ Členem strany se stal dne 25. 5. 1940. Do strany vstoupil kvůli strachu z možných postihů na základě jeho politické minulosti. Bývalí komunisté byli ze strany nacistického režimu běžně pronásledováni a Strana zeleného hákového kříže tak pro Antonína Parobka představovala jakousi formu ochrany. S ideály strany tedy nutně neztotožňoval. Členem strany zůstal až do konce války. Sice se ve straně neangažoval, ale finančně a hmotě ji podporoval.¹⁶⁶ I v jeho případě však TNK v Kroměříži neshledala důvodu k dalšímu stíhání a jeho případ byl ke dni 22. 7. 1946 zastaven.¹⁶⁷ Dá se předpokládat, že jeho politická minulost mohla být v poválečném období prospěšná jeho případu.

¹⁶¹ SOkA Kroměříž, fond TNK ONV Kroměříž 1945–1960, inv. č. 580, karton č. 494, spis č. 539 Pánková Marie, protokol s Marií Pánkovou ze dne 25. března 1946.

¹⁶² Tamtéž, usnesení TNK v Kroměříži ze dne 2. 7. 1946.

¹⁶³ SOkA Kroměříž, fond TNK ONV Kroměříž 1945–1960, inv. č. 580, karton č. 495, spis č. 569 Paštěka Ladislav a Františka, protokol s Marií Paštěkovou ze dne 18. června 1945.

¹⁶⁴ Tamtéž., usnesení TNK v Kroměříži ze dne 29. 7. 1946.

¹⁶⁵ SOkA Kroměříž, fond TNK ONV Kroměříž 1945–1960, inv. č. 580, karton č. 494, spis č. 543 Parobek Antonín.

¹⁶⁶ Tamtéž, protokol s Antonínem Parobkem ze dne 3. července 1945.

¹⁶⁷ Tamtéž, usnesení TNK v Kroměříži ze dne 22. 7. 1946.

VI.III. Manželé Klesnilovi

Jak již bylo nastíněno v úvodu práce v rámci obvinění z členství ve Straně zeleného hákového kříže bude více představen alespoň jeden případ naprosto se vymykající motivem ke vstupu do strany. Jedná se o případ manželů Anny a Adolfa Klesnilových.¹⁶⁸

Manželé Klesnilovi vstoupili do NSČDRS za naprosto výjimečných podmínek, které se u žádného z 208 případů obvinění ve straně neopakuje. Do strany vstoupili za účelem záchrany jediného syna Zdeňka Klesnila. Zdeněk Klesnil byl v roce 1939 na základě vlastní žádosti převelen na práci do Říše. V rámci totálního nasazení byl zaměstnán jako dělník a měl se podílet na výstavbě dálnice. Čtyři měsíce po jeho odchodu do Německa obdrželi jeho rodiče dopis, informující je o Zdeňkovu zatčení a umístění v koncentračním táboře Buchenwald. Proč byl Zdeněk zatčen a následně uvězněn v koncentračním táboře nebylo z dopisu patrné. Jelikož chtěli Klesnilovi synovi pomoci, rozhodli se obrátit na vlivnou osobu, která by jim v celé záležitosti mola být nápomocná. Adolf Klesnil se na přání manželky obrátil na Františka Mikuláše Mlčocha, zakladatele a hlavního protagonistu strany NSČDRS. Klesnil Mlčocha požádal o pomoc a ten mu pomoc přislíbil pod podmínkou, že Adolf i Anna vstoupí do strany NSČDRS. Manželé s touto podmínkou souhlasili a dne 21. 4. 1940 se stali řádnými členy strany. František Mlčoch na oplátku napsal do Buchenwaldu dopis s žádostí o okamžité propuštění Zdeňka Klesnila. Nedlouho po odeslání této žádosti obdrželi Klesnilovi z Buchenwaldu další telegram informující je o Zdeňkově smrti. Po obdržení této zprávy se Adolf Klesnil vydal za Františkem Mlčochem, aby se ujistil, že žádost o propuštění syna skutečně do tábora napsal. Mlčoch mu předložil německy psaný dopis se žádostí o propuštění, který se mu s poznámkou o Zdeňkovu úmrtí vrátil z Buchewaldu zpět.¹⁶⁹ Jelikož jejich syn zemřel a pro jeho záchranu Klesnilovi již více udělat nemohli o stranu NSČDRS se po zbytek války již nijak nezajímali. Anna Klesnilová zemřela před koncem druhé světové války, a v celé věci tedy nemohla být trestně stíhána. Případ manželů Klesnilových byl kvůli neprůkaznosti skutkové podstaty roku 1946 zastaven.¹⁷⁰

Na základě hlubšího výzkumu ve věci případu Zdeňka Klesnila a jeho pobytu v koncentračním táboře Buchenwald se podařilo dohledat několik dílčích informací, které ve fondu ONV TNK v Kroměříži nebyly k dispozici. Díky údajům dostupným v databázi

¹⁶⁸ SOkA Kroměříž, fond TNK ONV Kroměříž 1945–1960, inv. č. 580, karton č. 483, spis č. 260 Klesnil Adolf a Anna.

¹⁶⁹ Tamtéž, protokol s Adolfem Klesnilem ze dne 8. června 1945.

¹⁷⁰ Tamtéž, usnesení TNK v Kroměříži ze dne 27. 9. 1946.

Památniku Terezín se dozvídáme, že Zdeněk byl původně držen v koncentračním táboře Dachau. Zde byl pod vězeňským číslem 35013 držen v tzv. ochranné vazbě (Schutzhaft)¹⁷¹. V táboře Dachau byl držen od 8. 9. 1939 do 26. 9. 1939, kdy byl následně transportován do koncentračního tábora Buchenwald.¹⁷² O jeho pobytu v Buchenwaldu se bohužel více informací dohledat nepodařilo, stejně tak se nepodařilo dohledat ztracený dopis rodičům. Krom informací o místech jeho pobytu bylo také zjištěno Zdeňkovo datum narození 14. 10. 1920 na základě kterého se dá určit, že Zdeňkovi bylo v době jeho úmrtí pouhých 20 let.¹⁷³

¹⁷¹ Ochranná vazba byla v období druhé světové války označením pro nezákonné zatýkání odpůrců nacistického režimu, kdy zatčený neměl k dispozici soudní ochranu. Při zatýkání nebyl vyžadován soudní příkaz. Takto zatčení vězni nebyli umísťováni do běžných věznic, ale stejně jako Zdeněk byli posíláni do koncentračních táborů. Nejčastěji se jednalo o tábory Dachau a Buchenwald. Viz: Holocaust Encyklopedie: *LAW AND JUSTICE IN THE THIRD REICH*. In: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/law-and-justice-in-the-third-reich>. [cit. 2024-03-31].

¹⁷² Památník Terezín: *Databáze vězňů z českých zemí v koncentračním táboře Dachau–Zdeněk Klesnil*. Památník Terezín, 2017. In: <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/da-klesnil-zdenek>. [cit. 2024-03-31].

¹⁷³ Tamtéž.

VII. Porovnání s okresem podobného charakteru

V závěru práce bych ráda stručně porovнала malou retribuci v politickém okrese Kroměříž a v již zpracovaném politickém okrese Hranice na Moravě¹⁷⁴. Tyto okresy se nachází v poměrně blízkosti a byly si na základě porovnání informací v *Historickém místopisu Moravy a Slezska*¹⁷⁵ podobné také rozlohou a katastrálním uspořádáním. Hranice byly stejně jako Kroměříž politický okres a měly ve své kompetenci také dva menší soudní okresy. V politickém okrese Kroměříž se jednalo o soudní okresy Kroměříž a Zdounky a u politického okresu Hranice na Moravě šlo o soudní okresy Hranice a Lipník nad Bečvou. Oba okresy měly též v kompetenci podobné množství obcí. V případě okresu Kroměříž se jednalo o 82 obcí a u okresu Hranice na Moravě šlo o 87 obcí. Oba okresy tedy měly na starosti podobné množství obcí s obdobným množstvím potenciálních obvinění ze zločinů proti národní cti.

Jelikož se o samotné TNK v Kroměříži nedochovalo v materiálech ONV mnoho informací, které by více přibližovaly datum zahájení činnosti či jednotlivé členy, nebude zde v tomto směru možné udělat konkrétní porovnání obou komisí. V případě Hranic na Moravě však tyto informace pro představu dostupné jsou.¹⁷⁶ Co se ovšem u obou komisí dochovalo a je možné porovnat, jsou statistické údaje o činnosti TNK v prvním retribučním období. V období první retribuční působila v okrese Hranice na Moravě jedna TNK, která za dobu své činnosti projednala celkem 582 případů.¹⁷⁷ V okrese Kroměříž působily čtyři TNK a za dobu své činnosti projednaly celkem 827 případů. Již zde lze vidět rozdíl jak v množství případů, tak zejména v množství zasedajících TNK. Kroměříž měla o tři komise více než Hranice na Moravě. Tato skutečnost se dá přičíst k faktu, že okres Kroměříž měl v období první retribuční na starosti více případů, a proto bylo nutné sestavit více komisí. Rozdíl v počtu případů mezi oběma okresy však není natolik závratný, aby bylo nutné zřizovat o tolik komisí více. Proč tedy měla Kroměříž více komisí nelze s jistotou říci.

TNK v Kroměříži a v Hranicích na Moravě projednaly během svého působení velmi podobné množství případů. Jak již bylo řečeno u TNK v Hranicích bylo z celkového počtu 666 případů projednáno 582¹⁷⁸ a u TNK v Kroměříži bylo projednáno všech 827 případů.

¹⁷⁴ VANĚK, Ondřej: *Trestní nalézací komise v Hranicích na Moravě*. Olomouc 2021 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).

¹⁷⁵ BARTOŠ, Josef a kol.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. Ostrava 1978, s. 117, 199.

¹⁷⁶ VANĚK, Ondřej: *Trestní nalézací komise v Hranicích na Moravě*. Olomouc 2021, s. 19, (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 55.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 19.

Komise také vynesly poměrně obdobný počet odsuzujících trestních nálezů. V Kroměříži bylo takto rozhodnuto u 128 případů a v Hranicích u 133.¹⁷⁹ U TNK v Kroměříži byl však následný počet potrestaných osob vyšší, celkem 139, jelikož se ve spisech často nacházelo více osob, a ač byli stíháni v rámci jednoho případu, potrestán byl následně každý zvlášť. Tresty a jejich statistické rozdělení je opět v obou okresech velmi podobné. V Hranicích na Moravě byl nejčastěji udělovaným trestem veřejné pokárání, které TNK uložila u 43 případů.¹⁸⁰ V Kroměříži byl také nejčastěji udělovaným trestem veřejné pokárání a TNK ho uložila v 28 případech. V čem se však komise od sebe liší, je počet zastavených trestních řízení. V Hranicích tak bylo učiněno u 348 případů¹⁸¹, zatímco v Kroměříži u 665 případů. Množství případů zastavených v okrese Kroměříž téměř odpovídá celkovému počtu všech případů obviněných v Hranicích na Moravě. TNK v Kroměříži byly oproti TNK v Hranicích výrazně benevolentnější a spoustu obviněných dále trestně nestíhaly. Proč tomu takto bylo není ze spisů jasné, dá se předpokládat, že v okrese Kroměříž mohlo být velké množství obvinění pouhou pomluvou nezakládající se na pravdivé skutečnosti a TNK takto i o případech rozhodovala. Ovšem jedná se pouze o předpoklad.

Rozdíl mezi okresem Hranice na Moravě a Kroměříž je také v dochovaném množství materiálů. V rámci fondu ONV Hranice na Moravě je k dispozici pouhých pět kartonů archivního materiálu.¹⁸² U fondu ONV TNK v Kroměříži je k dispozici 33 kartonů, které byly poprvé zpracovány až v této práci. Rozdíl je zde opravdu podstatný, a dá se tedy usoudit, že v rámci jednotlivých případů TNK v Hranicích mohly být zápisy stručnější, než tomu bylo u materiálů dostupných ve fondu ONV TNK v Kroměříži. Jak již bylo řečeno, rozdíl v počtu případů není natolik závratný, aby byl mezi množstvím dochovaných materiálů takový rozdíl.

Pro okres Hranice na Moravě je též v rámci bakalářské diplomové práce detailněji zpracováno několik případů, které tamní TNK v rámci období první retribuční prošetřovala.¹⁸³ Podobně je tomu i v této práci. Konkrétní případy zde však porovnány nebudou kvůli rozdílným parametrům výběru. V práci zaměřené na okres Hranice na Moravě byly vybírány spíše případy typové, zatímco v této práci byly pro konkrétní popis vybírány spíše případy ojedinělé a nějakým způsobem výjimečné. Komparace prací by v tomto směru proto neměla přílišnou vypovídající hodnotu.

¹⁷⁹ Tamtéž.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 29.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 19.

¹⁸² Tamtéž, s. 18.

¹⁸³ Tamtéž, s. 24–27.

Oba okresy a průběh prvního retribučního období si jsou statisticky a také svým průběhem velmi podobné. Ač se i zde nachází rozdíly, nejsou natolik převratné a retribuční období se ve vybraných dvou okresech podobného charakteru také odvíjelo velmi podobně.

Závěr

Cílem této práce bylo představit období tzv. malé retribuice a jeho průběh v politickém okrese Kroměříž. Díky poměrně velké pramenné základně a množství informací dochovaných jak z období první, tak i druhé retribuice bylo možné z větší části zrekonstruovat celé období malé retribuice, jak teoreticky, tak i statisticky.

V období tzv. první retribuice zasedaly celkem čtyři TNK. O jejich složení se krom jmen členů a předsedů z materiálů ONV TNK bohužel více zjistit nepodařilo. Všechny čtyři komise projednaly v tomto období celkem 827 případů. U 128 byl učiněn odsuzující trestní nález a následné potrestání. Celkem v prvním retribučním období padlo 139 testů, z toho nejvíce využitým byl trest veřejného pokárání, který komise vynesly u 28 případů, tedy u 20,1 % z celkového počtu. V 665 případech bylo vyšetřování zastaveno. V období tzv. druhé retribuice zasedaly pravděpodobně tři revisní komise. Kvůli absenci detailnějších informací o členech komisí i o komisích samých v rámci celého období malé retribuice zde nelze s jistotou říci, kolik revisních komisí přesně v Kroměříži zasedalo. Mohlo se jednat pouze o jednu komisi zasedající v různých obměnách. Revisní komise po únoru roku 1948 stejně jako TNK projednaly všech 827 případů dostupných ve fondu ONV TNK. Revisní řízení a znovuotevření případů bylo nařízeno u 122 z nich, tedy u 14,8 % z celkového počtu. Jelikož se ne u všech znovuotevřených případů nachází informace o závěru revisního řízení, nelze zde s jistotou říci, zda byla druhá retribuice v Kroměříži mírnější. Při porovnání počtu odsuzujících trestních nálezů v období první retribuice a množství znovuotevřených případů v rámci druhého retribučního období jsou si ovšem výsledná čísla velmi podobná.

Mezi všemi případy projednanými TNK v Kroměříži v období malé retribuice bylo několik, které se od zbytku nějakým způsobem odlišovaly. Tyto případy byly výjimečné svým obviněním, průběhem vyšetřování, potrestáním nebo reakcí společnosti. Jedná se o případy Vilmy Breuerové, Růženy Cejpkové, Antonína Drcmánka a Emila Kamenského. Případ Vilmy Breuerové byl výjimečný celým svým průběhem, jelikož Vilma byla původně americkou občankou obvinít ji a stíhat ze zločinů proti národní cti nebylo tak jednoduché. U Růženy Cejpkové byla ojedinělá reakce společnosti, zejména ze strany Růženiných rodičů a dále fyzické a zdravotní následky, které si obviněná kvůli vyšetřování nesla po zbytek života. V případě Antonína Drcmánka bylo neobvyklé nejen obvinění, ale i samotné vyšetřování. Kvůli Drcmánkovu přičinění přišli o život dva lidé. Emila Kamenského k přečinu proti národní cti přivedly poměrně neobvyklé okolnosti. Ač sám nebyl přesvědčeným kolaborantem, zvláštní situace ho přiměla se jím na čas stát. U těchto čtyř obviněných byly vyneseny dva odsuzující a

dva osvobozující trestní nálezy. Odsuzující trestní nález a následné potrestání stihlo Růženu Cejpkovou a Emila Kamenského, zatímco u Vilmy Breuerové a Antonína Dremánka bylo trestní stíhání TNK v Kroměříži zastaveno.

Velkou část případů TNK v Kroměříži tvořily případy s obviněním ze členství ve Straně zeleného hákového kříže. Toto obvinění se objevilo u 208 z celkového počtu 827 případů. Jedná se o 25,2 %, a tedy téměř o třetinu všech obvinění. Odsuzující trestní nález TNK shledala však jen u 25 z nich. Nejčastěji uděleným trestem bylo veřejné pokárání. Krom statistických údajů byly v kapitole představeny též nejčastější příčiny a motivy ke vstupu do NSČDR. Nejvíce se opakujícím důvodem ke vstupu, byl strach ze ztráty práce. Lze ho v tomto případě chápat nejen jako strach z propuštění v případě nepodepsání přihlášky do strany, ale také jako strach z nuceného odeslání na práci do Říše. Důvode ke vstupu ve vztahu k práci mohl být také příslib získání zaměstnání. Druhou z častých příčin vstupu byl strach ze ztráty majetku. Ten protagonisté strany využívali ve svůj prospěch a krom užívání vyhrůzek, také v některých případech slibovali návrat ztraceného majetku výměnou na členství. Dalším pravidelně se opakujícím motivem ke vstupu byl vstup bez vlastního vědomí. To se dělo zejména v případě zapsání rodinným příslušníkem, či podepsáním přihlášky v opilosti. Posledním častým důvodem ke vstupu byl strach z politické minulosti. Ten se týkal nejčastěji bývalých členů komunistické strany, kteří se členstvím v NSČRDS snažili svou politickou minulost skrýt. Všechny tyto motivy jsou pro lepší představu a pochopení stručně představeny vždy na jednom či více typových případech.

Závěrečné stručné porovnání s okresem podobného charakteru přineslo zejména poznatek, že jak Kroměříž, tak i Hranice na Moravě si byly v období první retribuice v rovině statistické velmi podobné. V obou okresech bylo projednáno podobné množství případů. TNK vynesly odsuzující trestní nález u téměř totožného množství případů. Komise též nejčastěji v obou okresech udělily jako trest veřejné pokárání. Největší rozdíl u okresů byl v množství zasedajících TNK, v množství zastavených případů a také v množství dochovaných materiálů. V Hranicích na Moravě v období první retribuice zasedala pouze jedna TNK. V Kroměříži však zasedaly čtyři TNK. Proč tomu tak bylo nelze na základě analýzy s jistotou říci. V množství zastavených případů byla TNK v Kroměříži daleko shovívavější a zastavila celkem 665 případů. Tento počet téměř odpovídá celkovému počtu všech případů v okrese Hranice na Moravě. Ač bylo v okrese Kroměříž větší množství komisí, a tedy více prostoru pro posouzení případů, zastavena jich byla oproti Hranicím valná většina. Zda tomu tak bylo proto, že v Kroměříži byly TNK mírnější, nebo protože většina obvinění byla převážně pomluvou není zcela jasné. V případech zastavených TNK v Kroměříži nebyla shledána skutková podstata

daného obvinění a dá se tady předpokládat, že skutečně valná většina obvinění byla pouhou pomluvou anebo vyřizováním účtů. Ať tak či onak TNK v Kroměříži osvobodila podstatně větší množství obviněných, než tomu bylo v Hranicích na Moravě.

Výzkum v oblasti malé retribuce není zdaleka u konce. Tato práce je pouze jednou z mnoha, která se snaží svým kouskem přispět k pokrytí všech okresů v České republice. V oblasti dalšího výzkumu se nabízí zejména oblast Moravy a sice Morava východní, která není zatím téměř vůbec zpracována. V navazujícím magisterském studiu bych se ráda této oblasti více věnovala, zejména oblasti jihovýchodní Moravy, ze které pocházím a ve které je stále velké množství okresů k prozkoumání.

Summary

This bachelor thesis addresses the topic of "small retribution" and the Penal Investigation Commission in Kroměříž. The primary objective of this thesis is to describe how the Penal Investigation Commission operated between the years 1945–1947. The text commences with an introduction to the district of Kroměříž and its development prior to and during the Second World War. It then proceeds to discuss the fundamental principles of retributive justice and the presidential retribution decrees that were enacted in post-war Czechoslovakia. The next section provides a detailed account of the Penal Investigation Commission including information about the number of cases and the first and second retribution periods. The chapter also presents statistical data on the number of cases that the commission considered and, on the number, and type of punishments handed down. In Chapter Five, four cases are presented that differ from the others in significant ways. These cases are described in more detail. Chapter six deals with a specific Nazi organisation, NSČDRS, which operated in Kroměříž. It includes statistical data on the number of members and those who were punished. The reasons why people joined this organisation are also discussed and presented in a few cases. The final analysis compares the Penal Investigation Commission and its activities with those of a similar commission in the district of Hranice na Moravě.

The Penal Investigative Commission reviewed 827 cases. 665 cases were dismissed and 128 were found guilty and punished. In the second retribution period the Revision Commission reviewed again all 827 cases and initiated the revision procedure in 627 cases, while it was not initiated in 122 cases. A total of 208 individuals were accused of being members of the Nazi organisation NSČDRS. However, only 25 of them were actually punished for this action. The comparison of the two similar districts of Kroměříž and Hranice na Moravě revealed that they were also very similar during the retribution period.

Seznam zkratek

BP – Bezpečnostní komise

DFW – Deutsches Frauenwerk

KSČ – Komunistická strana Československa

MRD – Malý retribuční dekret

NSČDRS – Národně socialistická česká dělnická a rolnická strana

NSDAP – Nationalsozialistische Deutsche Arbeitpartei

NSF – Nationalsozialistische Frauenschaft

ONV – Okresní národní výbor

RK – Revisní komise

SA – Sturmabteilung

SRN – Slovenská národní rada

SS – Schutzstaffel

TNK – Trestní nalézací komise

VK – Vyšetřovací komise

VRD – Velký retribuční dekret

Seznam pramenů a literatury

Prameny

SOkA Kroměříž, fond TNK ONV Kroměříž 1945–1960, inv. č. 580, kartony č. 474–506.

Dobový tisk

Rudé právo: *Dekret o lidových soudech* [online]. Praha, 1945, 12. 7. 1945, 1 (55), 1–2. In: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:25dfea50-f000-11dc-8e7c-000d606f5dc6?page=uuid:34032020-e939-11dc-87bd-000d606f5dc6> [cit. 2024-04-20].

Lidová demokracie: *Mimořádné lidové soudy* [online]. Praha, 1945, 12. 7. 1945, 1(52), 1–2. In: <https://kramerius.fsv.cuni.cz/view/uuid:b4464818-0464-474b-9f9f-96e8465dc0f2?page=uuid:6314536d-025d-11e7-9915-92f789bb8157> [cit. 2024-04-20].

Literatura

BARTOŠ, Josef a kol.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. Ostrava 1978.

BLAIVE, Muriel – MINK, Georges: *Benešovy dekrety. Budoucnost Evropy a vyrovnávání se s minulostí*. Praha 2003.

BORÁK, Mečislav: *Spravedlnost podle dekretu. Retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Ostrava 1998.

FROMMER, Benjamin: *Národní očista*. Praha 2010.

KMOCH, Pavel: *Provinění proti národní cti. „Malá retribuce“ a Trestní nalézací komise v Benešově u Prahy*. Praha 2015.

MANDLER, Emanuel: *Benešovy dekrety. Proč vznikly a co jsou*. Praha 2002.

MLEZIVA, Štěpán. Soudní okresy v českých zemích v období 1850–1948. *Muzejní a vlastivědná práce. Časopis společnosti přátel starožitností*. 2007, roč. 45, čís. 3–4.

PAŽOUT, Jaroslav – PORTMANN, Kateřina: *Spravedlnost, nebo pomsta? Potrestání válečných zločinců, kolaborantů a zrádců po 2. světové válce v Československu*. Liberec 2022.

PEJČOCH, Ivo: *Fašismus v českých zemích. Fašistické a nacionálněsocialistické strany a hnutí v Čechách a na Moravě 1922–1945*. Praha 2011.

SLABOTÍNSKÝ, Radek: *Amnestie prezidenta republiky a institut milosti v letech 1948-1957. Historický exkurz*. In: Sborník Archivu bezpečnostních složek. Praha 2019.

VANĚK, Ondřej: *Trestní nalézací komise v Hranicích na Moravě*. Olomouc 2021 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).